

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Лексико-граматичні і стилістичні особливості англійськомовних
текстів міжнародних відносин та особливості їх перекладу українською мовою»

Студентки групи МПа 51-19
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Тарасюк Ірини Валеріївни

Допущена до захисту
«___»_____ 2020 року

Завідувач кафедри англійської і німецької
філології та перекладу імені професора
І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Ніконова В.Г.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Lexical, grammatical and stylistic specifics of English texts in international relations and ways of their translation into Ukrainian”

Group MPa 51-19
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Iryna V. Tarasiuk

Research supervisor:
V.G. Nikonova
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2020

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця

_____ (підпис)

д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.

“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) II курсу МПа 51-19 групи факультету перекладознавства КНЛУ

Тарасюк Ірини Валеріївни

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми** Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тема роботи Лексико-граматичні та стилістичні особливості англійськомовних текстів міжнародних відносин та особливості їх перекладу українською мовою

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор Ніконова В.Г.

Дата видачі завдання “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2019 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2019 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2019 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2020 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2020 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2020 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2020 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2020 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2020 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) **II** курсу групи **МПа 51-19** факультету перекладознавства спеціальності **035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно)**, перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тарасюк Ірини Валеріївни

(ПІБ студента)

за темою **Лексико-граматичні та стилістичні особливості англійськомовних текстів міжнародних відносин та особливості їх перекладу українською мовою**

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ” _____ 2020 року.

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) II курсу групи МПа 51-19 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тарасюк Ірини Валеріївни

(ПІБ студента)

за темою Лексико-граматичні та стилістичні особливості англійськомовних текстів міжнародних відносин та особливості їх перекладу українською мовою

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ”

2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ І СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У МОВОЗНАВСТВІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	4
1.1 Лінгвістичні характеристики текстів міжнародних відносин	4
1.2 Перекладацькі стратегії відтворення лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародного права	11
1.3 Юридичний дискурс та його особливості	17
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2	
ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ І СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НА ПРИКЛАДІ КОНВЕНЦІЙ	24
2.1 Лексичні особливості англійськомовних міжнародних конвенцій	24
2.2 Граматичні особливості текстів англійськомовних конвенцій	33
2.3 Стилiстичні особливості англомовних конвенцій на синтаксичному рівні	38
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3	
ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ І СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	44
3.1 Лексико-семантичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин	44
3.2 Лексико-семантичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин	49

3.3 Лексико-граматичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин.....	57
3.4 Граматичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин.....	61
Висновки до розділу 3	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	81
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	81
ДОДАТОК	
Лексико-граматичні і стилістичні особливості англійськомовних текстів міжнародних відносин та їх переклад українською	82
SUMMARY	113

ВСТУП

Кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства присвячено вивченню лексико-граматичних і стилістичних особливостей англійськомовних текстів міжнародних відносин та способів їх перекладу українською мовою.

Україна як розвинена європейська держава бачить своє майбутнє в Європейському Союзі, у тісному політичному, економічному та культурному співробітництві з країнами Європи та усім світом. Така співпраця можлива лише за умови доброго порозуміння між народами, і тут роль мови (або мов) міжнародного спілкування відіграє одну з важливих ролей.

Актуальність теми дослідження визначається недостатньою вивченістю лексичних, граматичних та стилістичних особливостей їх перекладу у сучасному мовознавстві та виявлення особливостей їх перекладу українською мовою. Мова документів характеризується специфічними термінами та виразами, а також тими граматичними та синтаксичними закономірностями, де переклад може спричинити певні труднощі. Тож у зв'язку зі збільшенням темпів перекладу та його труднощами, з якими доводиться стикатися перекладачам, проблема перекладу англійськомовних міжнародних текстів представляє актуальний інтерес. Ось чому надзвичайно важливо вивчити лексичні, граматичні і стилістичні особливості вихідного тексту, оскільки без нього неможливо досягти точного та гарного перекладу.

Метою роботи є аналіз лексично-граматичних і стилістичних особливостей англійськомовних текстів міжнародних відносин та особливостей їх перекладу українською мовою. Важливість даного дослідження зумовлена необхідністю систематизації знань та вирішення теоретичних та практичних проблем текстів міжнародного договору юридичного дискурсу.

У відповідності з поставленою метою виникають наступні **завдання**:

- 1) визначити лінгвістичні характеристики текстів міжнародних відносин;
- 2) представити перекладацькі стратегії відтворення лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародного права;

- 3) дослідити юридичний дискурс та його особливості;
- 4) вивчити лексичні особливості англійськомовних міжнародних конвенцій;
- 5) проаналізувати граматичні особливості перекладу англійськомовних конвенцій;
- 6) висвітлити стилістичні особливості англійськомовних конвенцій на синтаксичному рівні;
- 7) встановити лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні засоби відтворення особливостей англійськомовних конвенцій при перекладі.

Об'єктом дослідження є тексти конвенцій ЄС як приклади текстів міжнародних відносин.

Предмет дослідження – лексико-граматичні і стилістичні особливості текстів міжнародних відносин та способи їх передачі українською мовою.

Вирішення поставлених завдань здійснювалося за допомогою таких **методів**, як методи дедукції та індукції про написанні теоретичної частини роботи; лексичний, стилістичний, прагматичний, контекстуальний аналіз як засоби лінгвістичного дослідження текстів міжнародних відносин; зіставний, трансформаційний та перекладацький аналізу як методи вивчення засобів передачі лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин при перекладі.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у вивченні та комплексному аналізі лексико-граматичних і стилістичних особливостей англійськомовних міжнародних документів. Також в роботі було розглянуто перекладацькі трансформації, що використовуються при відтворенні українською мовою текстів конвенцій, що також є новизною для сучасної науки.

Практичне значення цього дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані на лекціях, при укладанні підручників, а також під час проведення аудиторних занять з перекладознавства, теорії і

практики перекладу, зіставної стилістики англійської та української мов. Також ця праця може бути цікаво для спеціальних курсів ділової англійської мови для студентів напряму лінгвістики, бізнесу та економіки.

Структурна кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списків використаних джерел, списку довідкової літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатку та резюме.

У Вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, вказано основні завдання, наукову новизну даної роботи, визначено матеріал і методи дослідження та вказано структуру роботи. У Розділі 1 висвітлено теоретичні положення, які важливі для аналізу поставлених завдань і досягнення мети, вивчаються лінгвістичні особливості текстів міжнародних відносин, проблематика перекладу юридичних текстів англійською мовою, їх класифікація. У Розділі 2 визначено лексичні, граматичні та синтаксичні стилістичні особливості англомовних текстів міжнародних відносин на матеріалі конвенцій. У Розділі 3 увага концентрується на способах відтворення лексико-граматичних і стилістичних особливостей англомовних текстів міжнародних відносин при перекладі з англійської мови на українську. У загальних висновках підбито підсумки проведеного дослідження та окреслено перспективи для подальших розвідок. У Додатку подано 100 прикладів речень з досліджуваним явищем мовою оригіналу та їх переклад.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ І СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У МОВОЗНАВСТВІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Лінгвістичні характеристики текстів міжнародних відносин

Юридична лінгвістика (франц. *linguistique* «мовознавство», від лат. *lingua* «мова») – міждисциплінарна галузь знань про взаємозв'язок мови і права, мовні засоби вираження правових понять і категорій, мовностилістичні ресурси у сфері правової комунікації [39]. Вперше термін «юридична англійська» ввів німецький вчений А. Подлех [71] у своїй праці «Юридична лінгвістика» в 1976 році. Сьогодні проблематика праць з юридичної лінгвістики розширилася: досліджуються природа, функції та специфіка мови права, жанрово-стилістичні різновиди мови законотворчості та судочинства. У центрі уваги й історія мови юриспруденції, а саме: термінологія, лексикографія, текстологія та стилістика. Набуває розвитку порівняльне юридичне мовознавство, судова лінгвістика. До настанов цієї мовознавчої галузі зараховують розробку правил вживання мовних ресурсів в юриспруденції та законотворчості, оптимізацію використання мовних одиниць відповідно до ситуації, професійно-комунікативних потреб [14].

Однією з проблем, з якою може стикнутися перекладач під час перекладу міжнародних договорів – це термінологія. Неправильний чи неточний переклад термінів може призвести до невиконання умов договору або порушення міжнародно-правових зобов'язань. Термін був об'єктом дослідження багатьох вчених, серед яких були Н. В. Артикуца [3], О. В. Ачкасовим [5], А. Н. Баскаковим [8], Т. Л. Канделакі [17], Л. В. Колесніковою [25], В. М. Лейчиком [33], Д. С. Лотте [34], С. С. Миронюк [39], Е. Ф. Скороходько [48], С. Д. Шеловим [53].

Існує чимало спроб дати визначення поняттю «термін», але досі не існує універсальної дефініції. Слід також зазначити, що в сучасних дослідженнях існує два підходи до трактування поняття терміна: структурно-субстанційний та функціональний. Прихильники першого (Д. С. Лотте [34], Т. Л. Канделаки [17]) вважають, що термін – це спеціальне слово, яке протиставляється загальному своєю смисловою та граматичною структурою загальноновживаній лексиці. З точки зору функціонального підходу (Е. Ф. Скороходько [48; 49], В. М. Лейчик [33]) термін розглядається як слово або постійна фраза, яка є членом лексико-семантичної системи, яка представляє певну професійну (спеціалізовану) систему понять.

Так, А. Коваленко визначає термін як «емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [22; 23]. Н. Раєвська вважає, що термін можна визначити як, слово, що характеризується не лише стильовою співвіднесеністю, а й певною замкненістю в системі лексики на означення понять якоїсь окресленої галузі знань [44: 87]. В свою чергу В. В. Алімов пропонує розглядати під терміном «слово чи словосполучення, що означає поняття (предмет, явище, відношення, процес), яке є специфічним для галузі науки, техніки, мистецтва або сфери громадського життя» [1: 36]. Під юридичним терміном мається на увазі «слово або словосполучення що виражає поняття правової сфери соціального життя та має визначення в юридичній літературі (нормативно-правових актах, юридичних словниках, довідниках, енциклопедіях, наукових працях тощо)» [3: 24].

Не менш важливу примітку дає Л. Л. Нелюбін про те, що «в тексті, призначеному для перекладу, термін вартий окремого рішення на переклад, оскільки він виступає як одиниця перекладу» (ТПС: 168).

Існує декілька класифікацій юридичних термінів, Е. Алькарас та Б. Г'юз поділяють юридичну лексику на такі типи:

1. Функціональні терміни – граматичні слова або фрази, що не мають прямого реального або концептуального відповідника.

2. Символічні (репрезентативні) – всі терміни, що відносяться до предметів або понять, що існують в реальному світі. Цю групу можна поділити на: суто технічні терміни, напівтехнічні терміни та спільні, загальні або "немарковані" терміни;

а) суто технічна лексика – терміни, що зустрічаються виключно в юридичній сфері, які не мають зовнішнього застосування. Це можуть бути однослівні терміни (*barrister*) або цілі фрази (*bring an action*). Деякі з теоретиків стверджують, що ці терміни настільки тісно пов'язані з правовою системою, що їх неможливо перекласти, а лише адаптувати. Тому ряд термінів часто залишають неперекладеними (*estoppel, trust*);

б) напівтехнічна або змішана лексика – слова чи словосполучення, які до загального значення набули додаткового (*issue, consideration*). Їх кількість постійно зростає у зв'язку зі змінами потреб суспільства.

в) повсякденна лексика, що зустрічається в юридичних текстах (*subject-matter*) [54: 16].

Існує декілька критерій для розрізнення терміну та загальноновживаної лексики: точність терміну, однозначність, стилістична нейтральність, номінативність, стислість та системність [1; 5; 53].

В юридичній енциклопедії юридичні терміни поділяються на:

- загальноюридичні (поширені в усіх галузях права);
- галузеві (наявні лише в певній галузі права);
- міжгалузеві (відомі у двох або кількох галузях права) (ЮЕ: 6).

У зв'язку з появою нових галузей права, відкриття нових явищ виникають значні труднощі визначення загальнонаукової, загальнотехнічної галузевої і вузькоспеціальної термінології.

За визначенням А. Коваленко, загальнонаукові і загальнотехнічні терміни – це терміни, які вживаються в декількох галузях науки і техніки.

Галузеві терміни – це терміни, які вживаються лише в одній галузі знань. Наприклад: *правові норми, прийнятий закон, pugatory*.

Вузькоспеціальні терміни – це терміни, які характерні для спеціальності даної галузі. Наприклад: *позов, нунціатура, chaplain, charge-sheet* [29: 12].

Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як з нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи), так і з іншої мови. Він повинен відображати ознаки даного поняття; значення терміну для спеціаліста дорівнюється значенню поняття.

За класифікацією А. Коваленко, усі терміни за своєю будовою поділяються на:

- прості, які складаються із одного слова: *punish* «карати»;
- складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *the High Court* «Верховний суд»;
- терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *specific performance* «реальне виконання» [29: 35].

Ф. Циткіна висуває такі вимоги до терміну:

1. Термін має бути точним та коротким. Також повинен точно та чітко характеризувати означуване поняття. Не всі терміни надають опис структури, аномалії, процесу чи функції, але кожен містить короткі вказівні чи описові характеристики.

2. Специфічність. Ця особливість, яка жадана в кожній галузі та дискурсі. Термін не повинен бути двозначним та не мати синонімів [50].

Однією з вимог терміну також є відсутність емоційно-експресивного забарвлення, відповідав словотворчим закономірностям мови. Поряд з тим, щоб служив базою для похідних слів, але у межах своєї системи.

Всі вищезазначені ознаки існують лише для маленької кількості термінів. Насправді ж термін позбавлений тією чи іншою ознаки, звідси й виникають основні проблеми перекладу термінології, включаючи юридичний дискурс.

Що ж стосується юридичного терміну, то виділяють три основні вимоги: однозначність, загальновизначеність, стійкість. Деякі з характеристик терміну характерні і основним стильовим рисам мови міжнародних документів, серед

яких логічність, об'єктивність, ясність, офіційність, беземоційність, точність, стереотипність, конкретність, узагальненість, строгість [16: 13].

Згідно зі структурними характеристиками більшість юридичних термінів (90%) похідні, з яких 80% – це фрази-терміни, а інші 20% утворені за допомогою різних типів словотвору (суфіксація, префіксація та словоскладання).

За структурою терміни поділяються на:

- прості, що складаються з одного слова;
- складені, що складаються з двох слів);
- словосполучення, що складаються з декількох елементів).

Прості терміни неоднорідні за кількістю словотворчих компонентів.

Виходячи з цього, однокомпонентні терміни поділяються на такі групи:

- структура має лише один корінь (*claim, force*);
- структура має корінь та один або більше афіксів (*protection, deprivation*);
- термін утворений за допомогою складання слів та афіксації (*blackmailing*).

Характерним для утворення англійськомовних науково-технічних термінів є використання суфіксів та префіксів, наприклад:

- суфікси: *-tion (termination, identification), -or (assessor, debtor), -ment (punishment, judgement), -er (endorser, petitioner), -ance, -ence (interference, consequence), -ant (claimant, defendant)*;
- префікси: *de- (denomination, default), un- (unconvicted, unconvertible), sub- (submission, sublease), im- (imposition, implication), trans- (transmission)*.

Щодо особливостей синтаксичної структури складених термінів ми можемо виділити, що за зв'язністю елементів їх можна вважати вільними (оскільки їх компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно – закритими (оскільки при довільному включенні до їх складу інших слів, вони втрачають свою термінологічність) [49].

Наступні синтаксичні типи найбільш поширені в англійській юридичній термінології:

Двокомпонентні синтаксичні типи:

1. Прикметник + іменник у однині, наприклад: *conditional discharge, public authorities.*
2. Прикметник + іменник у множині, наприклад: *unlawful acts, racial activities.*
3. Іменник + іменник, наприклад: *adult charge, grave nature.*
4. Іменник + прийменник + іменник, наприклад: *benefit of clergy, threat of war.*
5. Дієприкметник I + іменник (в однині \ множині), наприклад: *binding sanction.*
6. Дієприкметник II + іменник (в однині / множині), наприклад: *adjudicated liability.*
7. Прийменник + іменник, наприклад: *beyond the law.*
8. Прислівник + прикметник, наприклад: *dangerously violent.*
9. Дієприкметник II + прийменник + іменник, наприклад: *banned by legislation* (ЮЕ: 345).

Трикомпонентні синтаксичні типи:

1. Прикметник + прикметник + іменник, наприклад: *merchant marine code.*
2. Іменник + іменник + іменник, наприклад: *commodity exchange act.*
3. Прислівник + дієприкметник II + іменник, наприклад: *effectively committed act.*
4. Іменник + дієприкметник II + іменник, наприклад: *blows causing injuries.*
5. Дієслово + прикметник + іменник, наприклад: *o betray state interests, circumvent legal limitations* (ЮЕ: 568).

Багатокомпонентні синтаксичні типи можуть включати чотири, п'ять, шість і навіть більше елементів, наприклад:

1. Дієслово + іменник + прийменник + іменник + прийменник + іменник, наприклад: *qualify a witness by the obligation of an oath*.

2. Іменник + прийменник + дієприкметник I + прикметник + іменник, наприклад: *regulations on handling secret documents*.

3. Іменник + прийменник + іменник + прийменник + прикметник + іменник, наприклад: *safeguards for the defense in criminal procedure*.

4. Дієслово + іменник + прийменник + прикметник + іменник, наприклад: *seek a relief in an appellate court*.

5. Прикметник + іменник + прийменник + дієслово + іменник, наприклад: *sole authority to ratify treaties*.

6. Прислівник + прикметник + прикметник + іменник, наприклад: *especially dangerous habitual criminal*.

7. Іменник + прийменник + прикметник + іменник + іменник, наприклад: *survivor of a genuine suicide*.

8. Іменник + дієслово + прикметник + іменник, наприклад: *failure to perform a legal*.

9. Дієприкметник II + іменник + іменник + іменник, наприклад: *computerized fingerprint search system*.

10. Прикметник + іменник + прийменник + прикметник + іменник, наприклад: *department for struggle against economic crimes*.

11. Іменник + прийменник + прикметник + іменник + сполучник + іменник, наприклад: *curtailment of democratic rights and freedoms*.

12. Іменник + прийменник + прикметник + прикметник + іменник, наприклад: *extritorially of foreign diplomatic missions*.

13. Прислівник + дієприкметник II + іменник + прийменник + іменник, наприклад: *generally accepted principles of law*.

14. Прикметник + іменник + прийменник + дієприкметник I + дієприкметник II + іменник, наприклад: *district administration for combating organized crime* (ЮЕ: 453).

Д. Меллінкофф підкреслює, що англійська юридична термінологія характеризується «значно більшою різноманітністю спеціальних сфер застосування порівняно з іншими терміносистемами. Жанрове розмаїття обумовлене множинністю джерел права й розвиненістю англосаксонської правової сім'ї, до якої зараховуються, передусім, правові системи Сполучених Штатів Америки та Великої Британії» [67: 106].

Юридична англійська може відноситися до субмови, оскільки відрізняється своїм словниковим складом, морфологією, синтаксисом, семантикою та іншими лінгвістичними особливостями [8]. Таким чином, «ми вивчаємо юридичну мову як різновид другої, спеціалізоване використання лексики, фраз та синтаксису якої допомагає нам легше спілкуватися один з одним» [3].

Отже, саме термінологія постає однією із головних проблем, з якою може зіткнутися перекладач юридичних текстів, адже неправильний переклад або його трактування може призвести до серйозних наслідків, таких як невиконання умов договору, порушення міжнародно-правових зобов'язань, а інколи навіть і війни.

1.2 Перекладацькі стратегії відтворення лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародного права

Основне для закону – це мова, без неї закони неможливі [62: 3]. Загалом, метою перекладу є відтворення різних видів текстів, включаючи релігійні, літературні та юридичні тексти, іншою мовою з метою зробити їх доступними для широкого кола читачів [69: 1].

М. Л. Ларсон [65: 3] стверджує, що переклад – це перенесення значення з мови оригіналу на мову перекладу. На думку П. Ньюмарка [68: 5] переклад – це передача значення тексту на іншу мову зі збереженням намірів автора.

Також перекладознавці зазначають, що існують певні труднощі під час спеціального перекладу. Так М. Гамзатов відзначає, що при перекладі юридичної термінології існує певний комплекс причин:

- складнощі, обумовлені мовної природою терміну;
- складнощі, пов'язані зі специфічними характеристиками юридичного терміну;
- труднощі, що виникають через розбіжність юридичних систем держав, отже, через розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами, через існування специфічних для однієї терміносистеми одиниць і відсутність перекладацьких відповідностей в іншій [11].

Перекладач юридичних документів відіграє головну роль у процесі спілкування в межах різних правових систем. Переклад юридичних текстів призводить до правових наслідків і навіть може призвести до миру або спонукати до війни [6: 1]. Саме тому перекладач повинен володіти не лише достатнім знанням лексичної бази обох мов, але й знати та чітко розуміти структуру речення та особливості граматики, що характерні для юридичного стилю. Для досягнення адекватності та якнайточнішого відтворення англійськомовного оригіналу засобами української мови слугують перекладацькі трансформації.

Л. О. Андрієнко висуває вимоги щодо перекладу юридичного документу:

1. Необхідно уникати викривлення змісту тексту, намагатись передати його точно і зрозуміло.
2. Для збереження природної структури висловлювання мови перекладу варто використовувати різні засоби, як зміна місця членів речення, опускання або додавання слів для уточнення змісту оригіналу, зміна частин мови.
3. Знаходити адекватний переклад термінів, скорочень та символів, що є невід'ємною частиною юридичних документів [2: 18].

Тож для того, щоб задовольнити всі ці вимоги слід враховувати структурні, лексико-стилістичні, семантичні характеристики, що характерні для юридичних документів. Саме для досягнення адекватності перекладу та

збереження особливостей юридичного тексту перекладач використовує різні типи трансформацій.

Існують різні визначення запропоновані такими вченими, як Л. С. Бархударов [7], В. Н. Комісаров [26], Л. К. Латишев [31], Р. К. Міньяр-Білоручев [38], А. Д. Швейцер [51] та іншими. Наприклад, Р. К. Міньяр-Білоручев дає наступне визначення: «Трансформація – це основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі» [38: 26].

Я. Й. Рецкер визначає трансформацію як «засоби логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова мови оригіналу в контексті і знаходимо його еквівалент у мові перекладу, який не збігається зі словниковим» [45: 17]. О. Л. Семенов визначає трансформацію як «міжмовні перетворення з метою досягнення еквівалентності текстів оригіналу та перекладу (з метою збереження функціонального впливу повідомлення)» [47: 68]. В. Н. Комісаров вважає, що «відношення між відрізком оригіналу та відповідним відрізком перекладу можна представити як перетворення (трансформацію) першого у другий за певними правилами» [26: 164].

Незважаючи на те, що на в даний час існує велика кількість робіт та дослідницьких матеріалів по граматичних та лексичних структурах текстів різного стилю відомих вчених, як І. В. Корунець, Л. М. Черноватий та інших, аспект вивчення особливостей перекладу юридичних текстів залишається не до кінця розкритим.

С. Є. Максимов вважає, що переклад полягає в тому, що перекладач має відтворити надану інформацію так повно, наскільки можливо. Але цього можна досягнути, лише застосувавши певні структурні або семантичні зміни. Ці зміни, які є наслідком лексичних та граматичних розбіжностей в мовах, називаються трансформаціями в перекладі [37: 112].

Залежно від характеру одиниць мови трансформації можуть поділятися на стилістичні, граматичні, лексичні, морфологічні, семантичні та синтаксичні. При зміні стилістичного відтінку одиниці перекладу використовується стилістична трансформація, при зміні синтаксичних функцій слів та словосполучень – синтаксична трансформація, при здійсненні різних причинно-наслідкових зв'язків між елементами описаної ситуації – семантична трансформація. Лексична трансформація використовується при відмінностях значення, наявності або відсутності лексичної одиниці в мові перекладу. Граматична трансформація полягає у зміні структури речення у процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу [35].

В даний час існує багато класифікацій перекладацьких перетворень, запропонованих різними авторами. Латишев, наприклад, виділяє шість основних типів трансформацій:

- змішаного типу, до яких відносяться антонімічний переклад та конверсія;
- морфологічні – заміна однієї частини мови на іншу;
- синтаксичні – зміна синтаксичної функції слів і словосполучень, типу синтаксичного зв'язку та типу підрядності;
- стилістичні – зміна стилістичного забарвлення слова, що перекладається;
- семантичні – зміна не лише форми вираження змісту, але і самого змісту, тобто, за допомогою яких описана ситуація [31].

Л. С. Бархударов [7] у своїй класифікації називає декілька типів трансформацій, до яких належить перестановка, опущення, додавання та заміна. Такий розподіл трансформацій він вважає приблизним та умовним.

У своїй праці «Переклад та лінгвістика» О. Д. Швейцер [51] пропонує розділяти в процесі перекладу граматичні трансформації, лексико-семантичне перефразування та ситуаційні трансформації. Р. К. Міньяр-Білоручев [38] розглядає лексичні, граматичні та семантичні трансформації. До лексичних відносяться прийоми генералізації та конкретизації, до граматичних – заміна

частин мови або членів речення, членування або об'єднання речень, до семантичних – прийом компенсації, антонімічний переклад, метафоричні та синонімічні заміни, логічний розвиток понять.

Український перекладознавець С. Є. Максимов до перекладацьких трансформацій відносить лексико-семантичні (генералізація, диференціація, конкретизація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, компенсація та повна перестановка сегментів тексту) та граматичні (переміщення, тобто зміна порядку слів та словосполучень, граматичні заміни, додавання та пропуски) трансформації [37].

Інші два науковці Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне висунули ідею про дві групи технічних прийомів, які використовуються під час перекладу [9: 157–167]:

1) прийоми прямого перекладу:

- дослівний переклад;
- калькування;
- запозичення;

2) прийоми непрямого перекладу:

- еквіваленція (передача змісту попереджувальних написів, прислів'їв, афоризмів іншими словами);
- транспозиція (заміна однієї частини мови іншою);
- адаптація (заміна деталей історії, що повідомляється, іншими);
- модуляція (зміна присутньої точки зору).

Такі вчені, як А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька, у спільній праці виділяють три типи перекладацьких трансформацій [32: 56]:

- граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни пропозицій;
- стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші види замін.
- лексичні трансформації, які включають в себе заміну і додавання, конкретизацію і генералізацію понять.

За словами Дж. К. Кетфорда, граматичний переклад – це «обмежений переклад, в якому граматики тексту мовою оригіналу замінені еквівалентною граматикою мови перекладу, але без заміни лексики. Це й стосується і лексичного перекладу, в якому лексика тексту мови оригіналу замінені еквівалентною лексикою мови перекладу, але без заміни граматики» [56: 71].

Трансформації можуть поєднуватися одна з одною, набуваючи характеру складних перетворень. Наприклад, З. Д. Львівська [36] вважає, що між різними типами перетворень немає розмежування, одна і та ж трансформація може відноситися до різних типів.

Для того, щоб уникнути неадекватного буквального перекладу («граматичного буквализму»), і потрібно застосовувати перекладацькі граматичні трансформації, внаслідок яких буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним. Граматичні трансформації спричинені через різні фактори. В.І. Карабан виділяє п'ять основних причин:

1) різниця способів передачі інформації в англійських та українських реченнях: в одній мові вони передаються лексичними засобами, а в іншій – граматичними;

2) відсутність певних граматичних структур чи форм в одній із мов. Наприклад, таких, як герундій в українській мові, або як родовий відмінок іменників чи прикметників в англійській мові;

3) вираження в одній з мов граматичної інформації є необов'язковим (наприклад, в українській мові граматично не виражена інформація про те, що дія в теперішній час відбувається під час говоріння);

4) різниця у представленні змісту речення поверхневою структурою (наприклад, в англійській мові складна інформація у додатку може виражатися у вигляді складного додатку *Objective Infinitive*);

5) особливості сполучуваності й функціонування слів у словосполученнях і реченнях [18: 14].

Таким чином, ми можемо сказати, що перекладацькі трансформації – це спосіб передачі інформації або ж перетворення за допомогою якого можна зробити перехід від одиниць вихідного тексту до одиниць перекладу.

1.3 Юридичний дискурс та його особливості

Одне з найбільш обговорюваних питань у лінгвістиці є поняття дискурсу. Вперше воно було введено в 1952 році американським лінгвістом З. Харрісом у статті, присвяченій аналізу лексичної складової реклами [63].

Концепція «дискурсу» була предметом дослідження великої кількості лінгвістів, які надали власні трактування цьому терміну. Наприклад, одне з визначень пропонує О. К. Павлова: «дискурс – це соціальна комунікативна діяльність людей, у якій за допомогою, здебільшого, мовної діяльності взаємодіють їхні когнітивні простори, їх картини світу, що формуються й виражаються засобами мови та іншими засобами, що супроводжують мовлення» [40]. Інша російська вчена Н. Д. Арутюнова стверджує, що «дискурс – зв'язний текст у його сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психолінгвістичними та іншими факторами; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, який бере участь у взаємовідносинах людей та в механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс – це мовлення «занурене в життя» [4: 136–137].

Деякі дослідники вважають, що існує непрямий взаємозв'язок між дискурсом і текстом. Так, на думку австралійського спеціаліста в галузі дискурсоаналізу Гюнтера Кресса, дискурс має соціальне підґрунтя, а текст – лінгвістичне. Дискурс – це вид розмови в залежності від соціальним норм та відносин. Ця соціальна база підкреслюється такими термінами, як «правовий дискурс», «медичний дискурс» та іншими. Особливості дискурсу виражаються в мовній формі. У свою чергу, мовна форма, наявна в тексті, представляє конкретні аспекти дискурсу. Гюнтер Кресс каже, що будь-який окремий текст

може бути результатом багатьох дискурсів, які часто можуть суперечити один одному. Оскільки текст рідко буває цілим з точки зору мовних особливостей, які він містить, або дискурсів, які він виражає [64: 28]

Трапляються випадки, коли визначення концепту можуть суперечити один одному і саме у зв'язку з широким спектром дискурсивних підходів Т. А. ван Дейк пропонує розрізнити два визначення дискурсу. У широкому сенсі дискурс – це комплексна комунікативна подія, що відбувається між тим, хто говорить та тим, хто слухає (або спостерігає), в певному часовому, просторовому та інших контекстах. Комунікативна дія може бути усною, письмовою, а також мати вербальні та невербальні складові (наприклад, читання газети, діалог між пасажиром в транспорті). У вузькому сенсі дискурс – це усний або письмовий текст з урахуванням лиш однієї вербальної складової. Спираючись на ці позиції дискурс – це завершений або триваючий продукт комунікативної дії, його письмовий або усний результат, який інтерпретується реципієнтами [58; 59; 60; 61].

Сам Т. А. ван Дейк визначає дискурс як комунікативну подію (складну єдність мовної форми, значення і дії), відтворену учасниками спілкування; подію, в якій задіяна не лише мова в її фактичному використанні, але й ті ментальні процеси, які неминуче супроводжують процес комунікації [13: 121].

Саме визначення дискурсу, яке запропонував Т. Ван Дейк у своїх працях, було основним, на яке вітчизняні лінгвісти опираються у своїх працях. І незважаючи на велику кількість трактування цього терміну, кожне з них доповнює інше, тим самим розкриває сутність дискурсу з різних точок зору наук. О. С. Кубрякова також зауважує, що «широке вживання терміну «дискурс» не означає, що за ним закріплений значення, який можна було б вважати загальноживаним» [29: 19].

Російський вчений В. І. Карасик у своїх роботах розрізняє персональний (особистісно-орієнтований) та інституційний (статусно-орієнтований) типи дискурсу. У першому мовець виступає як особистість разом з власним внутрішнім світом, а в другому – як представник тієї або іншої соціальної групи

в певних статусно-рольових відносинах, де виділяється на підставі двох ознак: мета та учасники спілкування. Мовознавець вважає, що особистісно-орієнтований дискурс має два різновиди: побутове й буттєве спілкування. Специфіка побутового спілкування детально відображена в дослідженнях розмовного мовлення. У буттєвому дискурсі спілкування переважно монологічне й наявне в художніх творах та філософсько-психологічних трактатах. На думку вченого інституційний дискурс представлений політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний і масово-інформаційний дискурсами [19: 14].

Українські лінгвісти І. С. Шевченко та О. І. Морозова запропонували наступні критерії розрізнення типів та підтипів дискурсу в залежності від:

- форми: усний та письмовий;
- виду мовлення: монологічний або діалогічний;
- спрямування на адресата: інституційний і персональний (буттєвий);
- умов настанов та комунікативних принципів: аргументативний, конфліктний та гармонійний дискурси;
- соціально-ситуативного параметру: політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (інтернет-дискурс), медійний дискурс (засобів масової інформації) тощо;
- характеристик адресанта і адресата: соціально-демографічний критерій (дитячий, підлітковий дискурси та дискурс людей похилого віку, дискурс жіночий і чоловічий, дискурс мешканців міста й села); соціально-професійний критерій: дискурс моряків, будівельників, шахтарів); соціально-політичний критерій (дискурс комуністів, демократів);
- функціональною та інформативною складовими: спілкування інформативне (емотивний, оцінний, директивний дискурси) та фатичне;

– критерія формальності та змістовності у функціонально-стильовому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення: художній, публіцистичний, науковий та інші, офіційний та неофіційний [52: 233–236].

Юридичний дискурс відноситься до інституційного дискурсу, що належить до сфери врегулювання соціальних взаємовідносин та характеризується жорсткою організацією та ієрархічною структурою. Він зорієнтований на всі прошарки суспільства, саме тому його вважають одним із найактуальніших дискурсів сьогодні [46]. Так само, як і політичний, економічний та інші, має чітку мету, учасників та певну закономірність розвитку комунікативної ситуації. Невід'ємною особливістю правового дискурсу є ситуація спілкування в правовому полі, яка разом із екстралінгвістичними чинниками визначає диференційовані мовні особливості.

О. Вальтер структурує юридичний дискурс за відповідними функціональними галузями права:

1) мова законів (законодавчі, абстрактні правові норми, призначені законодавцем як для фахівців, так і не юристів);

2) мова юридичної науки та експертиз (коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців);

3) мова відомчого писемного спілкування (формуляри, пам'ятки, повістки та ін.);

4) адміністративний жаргон (неофіційне обговорення спеціальних питань фахівцями) [70: 44–57].

М. Політіс та М. Канделополу-Ботті запропонували свою класифікацію, згідно якою всі юридичні тексти можна поділити на групи:

1) тексти, що містять правові норми (угоди, конституції, закони, постанови);

2) тексти, що містять правозастосовну інформацію (адміністративні постанови, судові постанови і т.д);

3) текст, що містить юридичні наслідки (договори, заповіти, показання свідків), а також інші документи, що стосується кримінально-виконавчого, цивільного або адміністративного права;

4) тексти доктринального характеру;

5) юридичні статті [73: URL].

Всі юридичні тексти сформульовані спеціальною мовою, яка має певні синтаксичні, семантичні та прагматичні обмеження. Основна роль мови в нормативно-правових текстах полягає у призначенні юридичних дій, виконання яких призначене для досягнення конкретної мети [6: 133]. Р. Богранде і В. Дресслер також розглядають юридичний текст як «комунікативну подію, що виникає в певний час і в певному місці і має на меті виконувати певну функцію. Саме функція юридичних текстів робить їх особливими: вони є інструментами права» [55: 3].

До основних характеристик юридичного дискурсу належать:

- систему юридичних термінів;
- переважання офіційно-ділового та наукового стилю: використання прийомів логіки, відсутність емоційності, що обумовлено основною метою – донести зміст закону в однозначному трактуванні;

- синтаксичні конструкції [25].

Виділяють наступні функції юридичного дискурсу:

1) регулятивна, яка полягає у встановленні і збереженні норм і цінностей, що обумовлюють взаємні дії між інститутом і суспільством, між агентами і клієнтами і між агентами всередині інституту;

2) перформативна, що виражена в комунікативних практиках, що організують світ права та символічні структури, що супроводжують його.

3) інформативна, яка полягає в генеруванні, трансляції і ретрансляції сенсів, що визначають суть того чи іншого інституту, тобто створення певних інформаційних потоків в інституціональному комунікативному просторі;

4) інтерпретаційна, суть якою в інтерпретації сенсів комунікативних дій учасників дискурсу та відповідних правових текстів (документі);

- 5) кумулятивна, що полягає в формуванні «інституціональної пам'яті»;
- 6) презентаційна (символічна і ритуальна), що складається в створенні іміджу (привабливості для суспільства) інституту і його агентів, а також авторитету права;
- 7) стратегічна, що виражається у виборі нормативно-обумовлених комунікативних стратегій і тактик взаємодії під час досягнення комунікативних цілей;
- 8) кодова, що складається в створенні спеціальної мови, ефективною для виконання цілей і завдань інституційної діяльності, а також у встановленні кордону між агентами і клієнтами дискурсу [41; 43].

Отже, юридичний дискурс – це особливий вид інституційного дискурсу, головною складовою якого є текст. Текст виконує не тільки інформаційно-впливову функцію, а й розкриває соціально-прагматичну позицію автора тексту.

Висновки до розділу 1

1. Уперше термін «юридична англійська мова» було введено німецьким вченим А. Подলেখом у його праці «Юридична лінгвістика» в 1976 році. Термінологія – це одна з головних проблем, з якою може стикнутись перекладач юридичних текстів, адже неправильний переклад або його трактування може призвести до серйозних наслідків, таких як невиконання умов договору, порушення міжнародно-правових зобов'язань, а інколи навіть і війни. Юридичний термін – це слово або словосполучення що виражає поняття правової сфери соціального життя та має визначення в юридичній літературі (нормативно-правових актах, юридичних словниках, довідниках, енциклопедіях, наукових працях. Основними характеристиками терміну є точність, однозначність, стилістична нейтральність, номінативність, стислість та системність.

2. На сьогоднішній день існує багато класифікацій перекладацьких стратегій, запропонованих різними авторами. Загалом, ми можемо поділити їх на три види: 1) лексичні, до яких відносяться заміна, додавання, конкретизація та генералізація; 2) граматичні, до яких належать перестановки, опущення і додавання, перебудови та граматична заміна; 3) стилістичні, які включають до як синонімічні заміни та описовий переклад та компенсація. Під час перекладу юридичних текстів можуть виникнути проблеми, що обумовлені мовної природою юридичної лексики та розбіжностями юридичних систем держав, а отже і відсутністю понять одиниць однією терміносистеми в іншій, а також специфічними характеристиками граматики й синтаксису таких текстів.

3. Існує багато трактувань концепту «дискурс», але визначення дискурсу, яке запропонував Т. Ван Дейк у своїх працях, було основним, на яке вітчизняні лінгвісти опираються у своїх працях. І незважаючи на велику кількість трактування цього терміну, кожне з них доповнює інше, тим самим розкриває сутність дискурсу з різних точок зору наук. Юридичний дискурс включає в себе всі види та жанри професійної комунікації – юридичні документи (тексти законів, ухвали судів, письмові свідчення свідків, заповіти і т.д), публічні виступи (вступна та заключна промова адвоката, лекції, наукові роботи з питань юриспруденції і т.д.). Основними функціями юридичного дискурсу є кодова, інформативна, презентаційна, кумулятивна, інтерпретаційна, регулятивна, стратегічна та перформативна.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ І СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НА ПРИКЛАДІ КОНВЕНЦІЙ

2.1 Лексичні особливості англійськомовних міжнародних конвенцій

Юридичні документи характеризуються стандартизацією викладення тексту, ясністю та точністю, саме тому вони розраховані на читача, який зможе чітко зрозуміти суть повідомлення. Під час аналізу фактичного матеріалу було виявлено наступні характеристики текстів міжнародного права:

1. Використання власних назв для точного іменування учасників процесу, щодо яких застосовувався призначений документ. В залежності від типів онімів, ми можемо виділити наступні:

1) топоніми:

– *Rome, Paris:*

(10) *The Governments signatory hereto, being members of the Council of Europe, Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as the “Convention”) and in Articles 1 to 3 of the First Protocol to the Convention, signed at Paris on 20th March 1952 (ECHR, URL);*

2) ергоніми назви міжнародних домовленостей:

– *the Universal Declaration of Human Rights* «декларація, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, яка представляє першогоlobalьне вираження невід'ємних прав, які мають усі люди» (ВП: URL):

(1) *Considering the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948 (ECHR, URL);*

– *the International Covenant on Civil and Political Rights* «пакт Організації Об'єднаних Націй, в основу якого покладено Загальну декларацію прав людини» (ВП: URL):

(5) *Having regard to article 5 of the Universal Declaration of Human Rights and article 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights, both of which provide that no one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment* (CAT, URL).

3) ергоніми як назви установ, організацій та представницьких органів:

– *the General Assembly of the United Nations* «головний дорадчий, директивний та представницький орган Організації Об'єднаних Націй» (ВП: URL):

(1) *Considering the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948* (ECHR, URL);

– *the European Court of Human Rights* «міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод» (ВП: URL):

(2) *To ensure the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols thereto, there shall be set up a European Court of Human Rights, hereinafter referred to as “the Court”* (ECHR, URL);

– *the Secretary General of the Council of Europe* «адміністративний орган Ради Європи, один з чотирьох головних органів організації» (ВП: URL):

(3) *Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons therefor* (ECHR, URL);

– *the Parliamentary Assembly* «консультативний орган, що складається з представників парламентів усіх держав-членів. ПАРЕ є найстарішим в Європі органом міжпарламентської співпраці» (ВП: URL):

(4) *The judges shall be elected by the Parliamentary Assembly with respect to each High Contracting Party by a majority of votes cast from a list of three candidates nominated by the High Contracting Party* (ECHR, URL).

– *United Nations* «глобальна міжнародна організація, заснована 24 жовтня 1945 на конференції у Сан-Франциско на підставі Хартії Об'єднаних Націй» (ВП: URL):

(83) *The approval shall be considered given unless half or more of the States Parties respond negatively within six weeks after having been informed by the Secretary-General of the United Nations of the proposed appointment* (CAT, URL).

2. Латинська мова протягом довгого часу була і залишається основним джерелом термінів, які використовуються в документах. Вживання такої великої кількості слів іншомовного походження можна пояснити прагненням до точності та однозначності викладу, а також використання міжнародної термінології, яка б була загальнозрозумілою для представників різних країн.

Одним із яскравих прикладів таких термінів є вираз *inter alia*, який утворився від латинського префікса *inter-*, що означає «між, серед, разом».

(6) *Such care could include, inter alia, foster placement, kafalah of Islamic law, adoption or if necessary placement in suitable institutions for the care of children* (UNRC, URL).

(7) *To combat disease and malnutrition, including within the framework of primary health care, through, inter alia, the application of readily available technology and through the provision of adequate nutritious foods and clean drinking-water, taking into consideration the dangers and risks of environmental pollution* (UNRC, URL).

В українській мові словосполучення *inter alia* зазвичай має значення «зокрема».

(32) *The Committee shall establish its own rules of procedure, but these rules shall provide, inter alia, that: / (a) Six members shall constitute a quorum; / (b) Decisions of the Committee shall be made by a majority vote of the members present* (CAT, URL).

Латинський вираз *ad hoc*, що означає «спеціальний», позначає спосіб вирішення специфічної проблеми або завдання, яке неможливо пристосувати для вирішення інших завдань і яке не вписується в загальну стратегію рішень, становить певний виняток.

(8) *For this purpose, the Committee may, when appropriate, set up an ad hoc conciliation commission* (CAT, URL).

(9) *The members of the Committee and of the ad hoc conciliation commissions which may be appointed under article 21, paragraph I (e), shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations as laid down in the relevant sections of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations* (CAT, URL).

3. Мова міжнародного права є офіційною, що зумовлює використання складних прислівників (слів, що мають закінчення *-at, -in, -after, -before, -with, -by, -above, -on, -upon*) з метою уникнення повторів назв речей в документі.

За морфологічною структурою найбільш вживані архаїзми, що використовуються в документах, можна поділити на три основні категорії:

- 1) архаїзми з префіксом *here-*;
- 2) архаїзми з префіксом *there-*;
- 3) архаїзми з префіксом *where-*.

До першої групи належить прислівник *hereinafter*, який вживається для позначення майбутнього стану, у випадку вживання в документах воно означає згадку в наступних частинах документу та вживається в значенні як «надалі», «тут і надалі».

(11) *There shall be established a Committee against Torture (hereinafter referred to as the Committee) which shall carry out the functions hereinafter provided* (CAT, URL).

Наступним словом, що належить до першої групи є *hereto*, що означає «до цього», «до того».

(12) *The Governments signatory hereto, being members of the Council of Europe, / Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain*

rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as the “Convention”) and in Articles 1 to 3 of the First Protocol to the Convention, signed at Paris on 20th March 1952 (ECHR, URL);

Одним зі слів, що вживались в конвенціях було *herein* має значення «у цьому», «при цьому», «тут».

(13) *States Parties undertake to submit to the Committee, through the Secretary-General of the United Nations, reports on the measures they have adopted which give effect to the rights recognized herein and on the progress made on the enjoyment of those rights / (a) Within two years of the entry into force of the Convention for the State Party concerned; / (b) Thereafter every five years (UNRC, URL).*

(14) *Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention (ECHR, URL).*

Проаналізувавши вище представлені речення ми бачимо, що префікс *here-*, прислівник місця, в складі слів вказує на документ в цілому.

До другої групи належать складні прислівники, що включають в себе префікс *there-* + прийменник, рівнозначні поєднанню відповідного прийменника з займенником *that*.

Слово *thereafter*, що складається з *there-* + *after*, рівнозначне за значенням *after that* та інтерпретується українською мовою, як «відповідно до», «згідно з».

(15) *The initial election to the Committee shall be held no later than six months after the date of the entry into force of the present Convention and thereafter every second year (UNRC, URL).*

There to відповідає значенню *to that* та вживається у сенсі «до того», «до цього», «крім того».

(16) *Each State may, at the time of signature or ratification of this Convention or accession thereto, declare that it does not consider itself bound by paragraph I of this article* (CAT, URL).

Therein вживається для позначення чогось, що щойно було згадано. В тексті перекладу часто інтерпретується, як «тут», «там», «в цьому».

(17) *Considering that this Declaration aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights therein declared* (ECHR, URL);

(18) *Any High Contracting Party may at the time of signature or ratification or at any time thereafter communicate to the Secretary General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of the present Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein* (ECHR, URL);

Thereby рівнозначне значенню *by that* та вказує на результат дії, в документах може мати сенс, як «згідно з».

(19) *Considering that the extension of the Court's competence to give advisory opinions will further enhance the interaction between the Court and national authorities and thereby reinforce implementation of the Convention, in accordance with the principle of subsidiarity* (ECHR, URL).

Thereof відповідає значенню *of that*, що означає «із цього», «із того».

(20) *Such declarations shall be deposited by the States Parties with the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies thereof to the other States Parties* (CAT, URL).

Thereon має таке ж саме значення, як і *on that* та має вживається в сенсі «до цього», «на цьому».

(21) *The Committee may, at its discretion, decide to include any comments made by it in accordance with paragraph 3 of this article, together with the observations thereon received from the State Party concerned, in its annual report made in accordance with article 24* (CAT, URL).

Необхідно також зазначити, що якщо прислівники з префіксом *here* стосуються всього договору в цілому, то прислівники з префіксом *there* відносяться до об'єкта, що позначається в даному реченні.

В матеріалі дослідження також є архаїзми, які починаються *-where*. Прикладом може слугувати *whereof*, яке може означати «з якого», «про який, про що».

(22) *In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol* (ECHR, URL).

Складні прислівники не поширені в розмовній англійській, але характерні для офіційно-ділового стилю, де використовуються скоріше як традиція, аніж задля потреби.

4. Використання мовного кліше – це одна з особливостей мови права, вона полягає в тому, що в мові юриста зустрічаються складові юридичні терміни, виступаючі як єдине ціле. Кліше дозволяють забезпечувати точність мови права та для високого ступеня композиційної та мовної стандартизації.

Одним із прикладів мовного кліше виступає *with a view to*, після якого зазвичай йде дієслово з *-ing* суфіксом:

(24) *At any stage of the proceedings, the Court may place itself at the disposal of the parties concerned with a view to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto* (ECHR, URL).

Вживається ця фраза для позначення дії та може означати «з метою», «для того, щоб», «щодо», «для».

(25) *States Parties shall take all effective and appropriate measures with a view to abolishing traditional practices prejudicial to the health of children* (UNRC, URL).

Трохи архаїчний тон досягається використанням фраз-кліше, до яких належать *pursuant to* (дуже часто використовується в контрактах) або *subject to*.

(26) *Extradition shall be subject to the other conditions provided by the law of the requested State* (CAT, URL).

(27) *States Parties which do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognize such offences as extraditable offences between themselves subject to the conditions provided by the law of the requested State (CAT, URL).*

Ще одним прикладом виступає фраза *under conditions*, яка часто зустрічається в документах.

(28) *The High Contracting Parties undertake to hold free elections at reasonable intervals by secret ballot, under conditions which will ensure the free expression of the opinion of the people in the choice of the legislature* (ECHR, URL);

Ще одним кліше є підрядний сполучник *in order to*, який в українському варіанті речень вживається в значенні «щоб».

(29) *For this purpose, States Parties shall provide, as they consider appropriate, co-operation in any efforts by the United Nations and other competent intergovernmental organizations or nongovernmental organizations co-operating with the United Nations to protect and assist such a child and to trace the parents or other members of the family of any refugee child in order to obtain information necessary for reunification with his or her family* (UNRC, URL);

(45) *b) in order to effect a lawful arrest or to prevent the escape of a person lawfully detained* (ECHR: URL);

В міжнародних документах існує низка фраз-кліше, які передають значення «згідно з», «відповідно до», до таких фраз входять *in accordance with, in compliance with, in line with, in pursuance of, in conformity with, in keeping with*. Всі вони є синонімами та можуть бути взаємозамінними в реченні.

(30) *Everyone arrested or detained in accordance with the provisions of paragraph 1 (c) of this Article shall be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial* (ECHR, URL);

(31) *There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection*

of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others (ECHR, URL).

В текстах конвенцій часто з'являється кліше *entitled to*, яке наділяє людину або компанію правом на дію.

(34) *Decisions of the Committee of Ministers to request an advisory opinion of the Court shall require a majority vote of the representatives entitled to sit on the committee (ECHR, URL);*

(35) *If the advisory opinion does not represent, in whole or in part, the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion (ECHR: URL);*

(36) *In the event of the death of the victim as a result of an act of torture, his dependants shall be entitled to compensation (CAT, URL).*

В тексті українською мовою це словосполучення може вживатися декількома варіантами, найчастіше це «мати право», «бути забезпеченим на щось».

5. В юридичній англійській мові є історична тенденція поєднувати два або три синоніми (такі сполуки слів носять назви дуплет або триплет), щоб передати те, що зазвичай є єдиною юридичною концепцією:

(33) *With the approval of the General Assembly, the members of the Committee established under the present Convention shall receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the Assembly may decide (UNRC, URL).*

6. Однією з характеристик міжнародних документів є наявність дво- або багатокомпонентних словосполучень, які поєднані сполучником *and* або *or*:

(37) *In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law (ECHR, URL);*

(39) *For the purpose of determining whether there are such grounds, the competent authorities shall take into account all relevant considerations including,*

where applicable, the existence in the State concerned of a consistent pattern of gross, flagrant or mass violations of human rights (CAT, URL).

2.2 Граматичні особливості текстів англійськомовних конвенцій

Стандартизація юридичної мови призводить до стандартизації граматики юридичних документів. Зокрема, мові юридичних документів властиве використання типових граматичних форм та синтаксичних конструкцій, що сприяє точності і лаконічності викладу інформації.

Однією із рис стилю юридичного дискурсу є імперативність. Основна роль її реалізації належить модальним дієсловом. Модальні дієслова мають певні особливості, які виникають не тільки у зв'язку з традиційним використанням в документах, але й через їх семантичні відтінки, яких вони набувають в юридичному дискурсі.

Модальне дієслово *shall* вважається досить старомодним модальним дієсловом і його використання в сучасній англійській мові стає все менш рідшим, в основному використовують для висловлення майбутнього часу або ввічливих запитань. З іншого боку, це найчастіше використовуване модальне дієслово у текстах міжнародних документів:

– *shall* як показник обов'язковості, наказу та примусу:

(50) *The judges shall be of high moral character and must either possess the qualifications required for appointment to high judicial office or be jurisconsults of recognised competence (ECHR, URL).*

(51) *No State Party shall expel, return ("refouler") or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture (CAT, URL).*

– *shall* як гарант права:

(54) *In all cases before a Chamber or the Grand Chamber, a High Contracting Party one of whose nationals is an applicant shall have the right to submit written comments and to take part in hearings (ECHR, URL).*

(56) *If the matter is not adjusted to the satisfaction of both States Parties concerned within six months after the receipt by the receiving State of the initial communication, either State shall have the right to refer the matter to the Committee, by notice given to the Committee and to the other State (CAT, URL).*

– *shall* як показник майбутнього:

(55) *No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others (ECHR, URL).*

– для опису обставин:

(53) *This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers (ECHR, URL).*

(78) *The child shall have the right to freedom of expression; this right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of the child's choice (UNRC, URL).*

– *shall not* як показник заборони:

(52) *During their term of office the judges shall not engage in any activity which is incompatible with their independence, impartiality or with the demands of a full-time office (ECHR, URL).*

(57) *States Parties shall ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will, except when competent authorities subject to judicial review determine, in accordance with applicable law and procedures, that such separation is necessary for the best interests of the child (UNRC, URL).*

(80) *Following the date at which the denunciation of a State Party becomes effective, the Committee shall not commence consideration of any new matter regarding that State (CAT, URL).*

Should вживаються як синонім до модального дієслова *shall* та виражає зобов'язання:

(61) *Such protective measures should, as appropriate, include effective procedures for the establishment of social programmes to provide necessary support for the child and for those who have the care of the child, as well as for other forms of prevention and for identification, reporting, referral, investigation, treatment and follow-up of instances of child maltreatment described heretofore, and, as appropriate, for judicial involvement (UNRC, URL).*

(62) *The benefits should, where appropriate, be granted, taking into account the resources and the circumstances of the child and persons having responsibility for the maintenance of the child, as well as any other consideration relevant to an application for benefits made by or on behalf of the child (UNRC, URL).*

Слід зазначити, що модальне дієслово *should* в документах часто використовується разом з інверсією. У цьому відношенні воно зазвичай замінює сполучник та робить речення умовним.

Модальне дієслово *may* використовується для вираження можливості здійснити чи не виконати будь-яку дію, що часто залежить від обставин або умов, передбачених у юридичному тексті.

(58) *In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party may take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under international law (ECHR, URL).*

(59) *The custody and other legal measures shall be as provided in the law of that State but may be continued only for such time as is necessary to enable any criminal or extradition proceedings to be instituted (CAT, URL).*

Також *may* гарант права для організації або однієї зі сторін.

(60) *The Committee may request from States Parties further information relevant to the implementation of the Convention (UNRC, URL).*

Під час аналізу конвенцій було виявлено дієслово *undertake*, яке в реченнях виступало як показник зобов'язання:

(63) *States Parties undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child* (UNRC, URL).

(64) *States Parties undertake to make the principles and provisions of the Convention widely known, by appropriate and active means, to adults and children alike* (UNRC, URL).

(66) *States Parties undertake to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being, taking into account the rights and duties of his or her parents, legal guardians, or other individuals legally responsible for him or her, and, to this end, shall take all appropriate legislative and administrative measures* (UNRC, URL).

Не менш цікавою є експресивність речення, яка залежить від розташування частин самого речення. В.А. Кухаренко виділяє декілька типів речень: «вільні», речення в яких розпочинається з головної частини, та «періодичні», які розпочинаються підрядною частиною або зворотами, після яких йде головне речення [20, с. 48]. Прикладами періодичних є наступні речення:

(46) *In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration* (UNRC, URL).

(47) *After examining the findings of its member or members submitted in accordance with paragraph 2 of this article, the Commission shall transmit these findings to the State Party concerned together with any comments or suggestions which seem appropriate in view of the situation* (CAT, URL).

Винесення підрядної частини на початок речення здійснюється з метою привернення уваги або ж для підкреслення певних умов.

Стиль конвенцій тяжіє до складної побудови речень, тому можна часто зустрівати речення з декількома підрядними, кожен з них який починається інфінітивом:

(81) *Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights: (a) to be informed promptly...; (b) to have adequate time and facilities for the preparation of his defence; (c) to defend himself in person or through legal assistance of his own ...; (d) to examine or have examined witnesses against him ...; (e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court. (ECHR, URL).*

Важливим засобом вираження значення допустовості та причинно-наслідкових зв'язків в юридичних текстах є умовний стан.

(82) *If there is none or if that judge is unable to sit, a person chosen by the President of the Court from a list submitted in advance by that Party shall sit in the capacity of judge (ECHR, URL).*

(78) *If a member of the Committee dies or resigns or for any other cause can no longer perform his Committee duties, the State Party which nominated him shall appoint another expert from among its nationals to serve for the remainder of his term, subject to the approval of the majority of the States Parties (CAT, URL).*

Однією з причин використання пасивних конструкцій є навмисне применшення чи приховування виконавця з метою підкреслення результату дії. І саме використання пасиву в документах надає їм бюрократичний тон. Пасивні конструкції в англійській мові набагато частіше явище, ніж в українській, зумовлено це відсутністю відмінків в першій.

(65) *Everyone who is arrested shall be informed promptly, in a language which he understands, of the reasons for his arrest and of any charge against him (ECHR, URL).*

(70) *The offences referred to in article 4 shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between States Parties (CAT, URL).*

Характеристикою юридичного стилю є уникання висловлювань від першої та другої особи. Зазвичай в документах використовується 3-я особа множини та однини.

(85) *The Committee shall consist of ten experts of high moral standing and recognized competence in the field covered by this Convention* (UNRC, URL).

Отже, усі модальні дієслова мають різні семантичні відтінки значень залежно від контексту. Основними їх модальними значеннями юридичного характеру є зобов'язання, заборона, дозвіл, можливість та гарантування права. Тож при тлумаченні та перекладі юридичних документів необхідно враховувати особливості модальних дієслів у юридичній англійській мові, щоб уникнути невизначеності, двозначності та помилок, які не можна допустити в законодавстві.

2.3 Стилiстичнi особливостi англiомовних конвенцiй на синтаксичному рiвнi

Юридична стилістика – це «підгалузь юридичної лінгвістики, що має на меті виявити стилістичну диференціацію правничого мовлення, особливості функціонування та способи використання мовних засобів у різних комунікативних сферах і ситуативних стилях правничого мовлення; вона оперує такими основоположними стилістичними поняттями й категоріями, як функціональний стиль, підстиль, стилістичні засоби, стильові ознаки (риси), стилістичні ресурси, стилістична норма, текст, жанр, жанрово-ситуативний стиль тощо» [3: 23].

Матеріалами дослідження в роботі постають Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння і покарання та Конвенція ООН про права дитини.

За своїм структурними характеристиками конвенція складається з:

- 1) назви конвенції, в якій зазвичай вказується тип документу та його ціль;
- 2) преамбули, кожна частина якої починається з нового рядка з метою підкреслення та розмежування кожного з аргументів конвенції;
- 3) нормотворчої (основної) частина, яка починається з фрази-кліше *Have agreed as follows*, після якої текст конвенції поділяється на розділи та статті;
- 4) заключної частини, в якій вказано місце, дата підписання конвенції та мови, на які здійснено переклад.

Особливістю преамбули є функції ввідних слів. Такі дієприслівні та дієприкметні звороти перекладаються як означальні, додаткові або обставинні речення, або навіть як окреме речення. Паралелізм, який виражений такими дієприслівниковими конструкціями, є характерним стилістичним прийомом для документів, який наголошує на рівнозначності всіх частин преамбули. Заснований паралелізм на повторі слів або синонімів. Найчастіше вживаними дієприслівниками є: *considering, bearing in mind, recognizing, recalling, having regard, convinced*.

Загалом всі ці конструкції в преамбулі ми можемо поділити на три основні групи:

- 1) слова, що позначають необхідність підписання договору:
 - (40) *Considering the obligation of States under the Charter, in particular Article 55, to promote universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms* (CAT, URL);
- 2) слова, що позначають зв'язок з іншими міжнародними документами або посилання на норми міжнародного права:
 - (41) *Bearing in mind that the peoples of the United Nations have, in the Charter, reaffirmed their faith in fundamental human rights and in the dignity and worth of the human person, and have determined to promote social progress and better standards of life in larger freedom* (UNRC, URL).
 - (42) *Convinced that the family, as the fundamental group of society and the natural environment for the growth and well-being of all its members and*

particularly children, should be afforded the necessary protection and assistance so that it can fully assume its responsibilities within the community (UNRC, URL);

3) слова, що позначають прагнення досягти поставленої цілі:

(43) *Desiring to make more effective the struggle against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment throughout the world (CAT, URL).*

(44) *Being resolved, as the governments of European countries which are like-minded and have a common heritage of political traditions, ideals, freedom and the rule of law, to take the first steps for the collective enforcement of certain of the rights stated in the Universal Declaration (ECHR, URL).*

Під час аналізу міжнародних конвенцій також було виявлено речення з частими повторами. Лексичний повтор – це стилістичний засіб, який використовується з навмисним повторення в одному реченні одного й того ж самого слова або словосполучення, з метою його або їх підкреслення або виділення.

(49) *States Parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom, legal guardians or other persons legally responsible for the child, to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance in the exercise by the child of the rights recognized in the present Convention (UNRC, URL).*

(84) *If a State Party which makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may consider this Convention as the legal basis for extradition in respect of such offences (CAT, URL).*

Вид лексичного повторення, що також вживається в текстах є анафора (єдинопочаток). Це один із типів стилістичних засобів, який виражається повторенням однакових звуків, слів або словосполучень на початку речення.

(89) *The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under this Convention.*

The Secretary-General of the United Nations shall convene the initial meeting of the Committee (CAT, URL).

Єдинопочаток у міжнародних документах має свої особливості, адже повтор одиниць відбувається не тільки на початку речення, але й на початку абзаців або підпунктів однієї статті.

(88) *States Parties agree that the education of the child shall be directed to: (a) The development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to their fullest potential; \ (b) The development of respect for human rights and fundamental freedoms, and for the principles enshrined in the Charter of the United Nations; \ (c) The development of respect for the child's parents, his or her own cultural identity, language and values, for the national values of the country in which the child is living* (UNRC, URL).

Способом надання додаткової інформації або пояснення виступають вставні слова, що можуть міститись у комах, дужках або тире. Такі вставні слова не є граматичними членами речення та можуть бути виражені одним словом, фразою або навіть цілим реченням.

(90) *Where such separation results from any action initiated by a State Party, such as the detention, imprisonment, exile, deportation or death (including death arising from any cause while the person is in the custody of the State) of one or both parents or of the child, that State Party shall, upon request, provide the parents, the child or, if appropriate, another member of the family with the essential information concerning the whereabouts of the absent member(s) of the family unless the provision of the information would be detrimental to the well-being of the child* (UNRC, URL).

Вставні слова не несуть важливого смислового навантаження та можуть знаходитись на початку речення, всередині або в кінці речення.

(23) *To this end, States Parties shall promote the conclusion of bilateral or multilateral agreements or accession to existing agreements* (UNRC, URL).

В досліджуваних реченнях було також виявлено перелічення. Це стилістичний прийом, який називає однорідні члени речення одним за одним, утворюючи певну послідовність.

(79) *States Parties shall take all appropriate measures, including legislative, administrative, social and educational measures, to protect children from the illicit use of narcotic drugs and psychotropic substances as defined in the relevant international treaties, and to prevent the use of children in the illicit production and trafficking of such substances* (UNRC, URL).

Прийом перелічення сприяє логічному викладенню інформації, її впорядкуванню та систематизації.

Тож, як показує аналіз досліджуваного матеріалу, для англійськомовних ділових документів не є характерним велика кількість стилістичних засобів, але за допомогою паралелізму, анафори, лексичних повторів, перелічень та вставних слів тексти міжнародних документів набувають канцелярського та бюрократичного тону.

Висновки до розділу 2

1. Проаналізувавши поданий матеріал, можемо дійти висновку, що мова міжнародних правових документів характеризується шаблонністю та клішованістю. Кліше міжнародних конвенцій виражені синтаксичними конструкціями, термінами та фразами. Значну кількість лексики складають топоніми та ергоніми, які представлені назвами міжнародних домовленостей, установ, організацій, представницьких органів. Фахова лексика містить великий об'єм слів іншомовного походження, а саме французького та латинського, архаїзмів, триpletів, дуплетів і складних прислівників. Одним із стилістичних рис документів є паралелізм, який представлений діеприсялівниковими конструкціями. Найчастіше такі конструкції використовуються в преамбулі.

Загалом, такі слова можна поділити на декілька видів: 1) слова, що позначають необхідність підписання договору, 2) слова, що позначають зв'язок з іншими міжнародними документами або посилання на норми міжнародного права, 3) слова, що позначають прагнення досягти поставленої цілі.

2. Однією з ознак стилю є імперативність, яка виражається за допомогою модальних дієслів. Найчастіше зустрічаються в міжнародно-правових документах модальні дієслова *shall*, *should*, *may* та дієслово *undertake*. За допомогою *shall* можна передати обов'язковість, наказ, примус, гарантувати право та передати опис обставин, а з допомогою заперечної форми *shall not* – заборону. *Should* вживаються як синонім до модального дієслова *shall* та виражає зобов'язання. *May* використовується для позначення можливості або як гарант права для організації або однієї зі сторін. Під час аналізу було виявлено дієслово *undertake*, яке мало прагматичне навантаження та виступало в реченнях як показник зобов'язання.

3. Мові міжнародних документів не характерне використання великої кількості синтаксичних стилістичних прийомів. Під час аналізу було виявлено, що серед найбільш поширених стилістичних засобів були паралелізм, лексичний повтор, анафора, перелічення та вставні слова. Саме ці стилістичні засоби надають канцелярський та бюрократичний тон міжнародним документам. Стиль документів зумовлює певні граматичні особливості, до яких належать експресивність речення, яка пов'язана з розташуванням підрядної частини, речення з декількома підрядними частинами, умовний та пасивний стани, а також вживання третьої особи.

РОЗДІЛ 3

ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ І СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

3.1 Лексичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин

Лексичні трансформації описують формальні та семантичні відношення. Під час аналізу було виявлено такі лексичні трансформації, як практичне транскрибування, транслітерація та калькування. Особливою рисою застосування лексичних перекладацьких трансформацій постає їх концентрація на єдності форми і змісту одиниці, що перекладається, та на можливостях відтворення такої одиниці засобами мови перекладу з максимальним урахуванням як форми, так і значення. Розглянемо більш докладно специфіку застосування лексичних засобів перекладу при відтворенні текстів міжнародних відносин.

Перший вид трансформації, який розглядається в роботі, – це практична транскрипція та транслітерація. Практична транскрипція – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом запису слова буквами національного алфавіту мови перекладу з урахуванням вимови слова оригіналу.

Наприклад, при аналізі конвенцій було знайдено наступне:

(1) *Considering the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948 (ECHR:URL). – Беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року (ЄКПЛ, URL).*

(75) *f) the lawful arrest or detention of a person to prevent his effecting an unauthorised entry into the country or of a person against whom action is being taken with a view to deportation or extradition (ECHR, URL). – f) законний арешт*

або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції (ЄКПЛ, URL).

В поданих вище прикладах слова *declaration* та *deportation* було перекладено з допомогою практичної транскрипції, де перші частини слів *declara-* та *deporta-* були збережені, а суфікс *-tion* було адаптовано і замінено на суфікс із закінченням *-ція*.

Інший випадок застосування практичної транскрипції – термін *subsidiarity* в наступному реченні:

(19) *Considering that the extension of the Court's competence to give advisory opinions will further enhance the interaction between the Court and national authorities and thereby reinforce implementation of the Convention, in accordance with the principle of subsidiarity (ECHR, URL). – Зважаючи на розширення компетенції Суду щодо надання консультативних висновків, що додатково сприятиме посиленню взаємодії між Судом та національними органами влади і таким чином підтримуватиме виконання Конвенції у відповідності з принципом субсидіарності (ЄКПЛ, URL).*

У представленому прикладі іменник *subsidiarity* передано шляхом практичної транскрипції, де перша частина слова *subsidiar-* збережена та передана транскрибуванням, а суфікс *-ity* адаптовано і замінено на суфікс *-ність*.

До практичної транскрипції перекладачі юридичних текстів удаються також у випадках перекладу термінологічних одиниць, які походять із грецької мови або латини:

(32) *The Committee shall establish its own rules of procedure, but these rules shall provide, inter alia, that: / (a) Six members shall constitute a quorum; / (b) Decisions of the Committee shall be made by a majority vote of the members present (CAT, URL). – Комітет встановлює власні правила процедури, але в цих правилах, зокрема, має бути передбачено таке: а) шість членів утворюють*

кворум; b) рішення Комітету приймаються більшістю голосів присутніх членів (КПК, URL).

Іменник *quorum* є терміном, що походить з латинської мови, та запозичувався із розвитком права як до англійської, так і до української мови. Тому він транскрибується як *кворум*, тобто, перші дві літери слова транскрибовано в українському перекладі.

Засобами практичної транскрипції також можуть відтворюватися лексичні одиниці, які є запозиченнями як для англійської, так і для української мови з інших мов:

(6) *Such care could include, inter alia, foster placement, kafalah of Islamic law, adoption or if necessary placement in suitable institutions for the care of children* (UNRC, URL). – *Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання, «кафала» за ісламським правом, усиновлення або, за необхідності, направлення до відповідних установ по догляду за дітьми* (КПД, URL).

Термін ісламського права *kafalah* при перекладі транскрибується із мови, з якої він походить, у результаті чого *-h* наприкінці слова вилучається. У результаті термін отримує форму *кафала*. Лапки при перекладі додаються з метою акцентувати увагу на тому, що термін є запозиченим.

При відтворенні окремих лексичних одиниць у текстах міжнародних документів можливе також застосування такої перекладацької трансформації, як транслітерація:

(22) *In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol* (ECHR, URL). – *На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені, підписали цей Протокол* (ЄКПД, URL).

(92) *The Committee may invite the specialized agencies, the United Nations Children's Fund and other competent bodies as it may consider appropriate to provide expert advice on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their respective mandates* (UNRC, URL). – *Комітет може запропонувати спеціалізованим установам, Дитячому фонду Організації*

Об'єднаних Націй та іншим компетентним органам, якщо він вважає це за доцільне, подавати висновки експертів щодо здійснення Конвенції у тих галузях, які входять до сфери їх відповідних повноважень (КПД, URL).

Такі слова, як *protocol* – протокол, *expert* – експерт уже давно запозичені до української мови шляхом транслітерування, тому вони традиційно відтворюються при перекладі саме у такий спосіб.

У деяких випадках при застосуванні транслітерації відбувається додавання суфіксів та закінчень з метою адаптувати текст перекладу до норм української мови, яка, на відміну від англійської, є флективною:

(48) *States Parties shall ensure that the institutions, services and facilities responsible for the care or protection of children shall conform with the standards established by competent authorities, particularly in the areas of safety, health, in the number and suitability of their staff, as well as competent supervision* (UNRC, URL). – Держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду (КПД, URL).

Прикметник *competent* у представленому вище фрагменті відтворено як компетентними, таким чином, при перекладі додано суфікс із закінченням *-ними*, що виражають ознаки числа та відмінку прикметника в українському перекладі.

Інший вид лексичної трансформації – це калькування. Калькування – це дослівний переклад англійського словосполучення із розкладанням його на окремі компоненти, після чого відбувається буквальний переклад кожного із компонентів такого словосполучення:

(64) *States Parties undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child* (UNRC, URL). – Держави-учасниці зобов'язані,

використовуючи належні та дійові засоби, широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей (КПД, URL).

(58) *In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party may take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under international law* (ECHR, URL). – Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом (ЄКПЛ, URL).

(63) *States Parties undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child* (UNRC, URL). – Держави-учасниці зобов'язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання (КПД, URL).

У представлених вище прикладах спостерігається відтворення шляхом калькування словосполучень-термінів, у яких компоненти пов'язані зв'язком підрядності. Це – двохкомпонентні одиниці *State Parties* – держави-учасниці, *international law* – міжнародне право, та трьохкомпонентна одиниця *international humanitarian law* – міжнародне гуманітарне право.

Особливою рисою текстів міжнародних відносин постає наявність у них сталих сполук, пов'язаних зв'язком сурядності, які також відтворюються в українському перекладі шляхом калькування:

(37) *In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law* (ECHR, URL). – Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи

упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення (ЄКПЛ, URL).

(38) Each State Party shall ensure in its legal system that the victim of an act of torture obtains redress and has an enforceable right to fair and adequate compensation, including the means for as full rehabilitation as possible (CAT, URL). – Кожна держава-сторона забезпечує у своїй правовій системі одержання відшкодування жертвою катувань й підкріплене правовою санкцією право на справедливу й адекватну компенсацію, включаючи заходи для якомога повнішої реабілітації (КПК, URL).

Як демонструють представлені вище фрагменти, сполучення *rights and obligations* та *fair and adequate* відтворюються саме шляхом калькування із збереженням відносин сурядності як *права та обов'язки* і *справедливий і адекватний* відповідно.

Таким чином, аналіз лексичних засобів перекладу дозволяє констатувати, що наведені засоби найчастіше використовуються при передачі окремих лексичних одиниць, зокрема, термінів, сталих виразів та інших компонентів спеціальної лексики міжнародних відносин, дозволяючи перекладачеві відтворити елементи форми повідомлення мовою оригіналу засобами мови перекладу.

3.2 Лексико-семантичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин

Перелік лексико-семантичних перекладацьких трансформацій включає конкретизацію, генералізацію, диференціацію та модуляцію. Лексико-семантичні перекладацькі трансформації покликані здійснити такі модифікації значень лексичних одиниць, що дозволяють передати їх змістовне наповнення засобами мови перекладу. Таким чином, вони сконцентровані більше на змісті,

а не на формі одиниці, що перекладається. Розглянемо застосування таких перекладацьких трансформацій більш докладно.

Конкретизація – це спосіб перекладу, при якому виникає заміна слова або словосполучення іноземної мови з більш широким предметно-логічним значенням на слово в перекладі з більше вузьким значенням:

(3) Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons therefor (ECHR:URL). – Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про взяті нею заходи і причини їх взяття (ЄКПЛ, URL).

У цьому випадку використовується прийом конкретизації, щоб точно окреслити завдання однієї зі сторін у випадку звільнення чи відмови від обов'язків, тому словосполучення *right of derogation* було перекладено не просто як *право на скасування*, а як *право на відступ від своїх зобов'язань*, тобто, при перекладі уточнюється, про яке саме скасування йдеться у терміні, що перекладається.

Конкретизація також використовується як засіб звуження значення лексичної одиниці у випадках, коли контекст, в якому застосовано наведену лексичну одиницю, вимагає такого уточнення з огляду на мету висловлювання:

(7) To combat disease and malnutrition, including within the framework of primary health care, through, inter alia, the application of readily available technology and through the provision of adequate nutritious foods and clean drinking-water, taking into consideration the dangers and risks of environmental pollution (UNRC, URL). – Боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі в межах первинної медико-санітарної допомоги, шляхом, поряд з іншим, застосування легкодоступної технології та надання достатньої кількості поживного продовольства та чистої питної води, беручи до уваги небезпеку і ризик забруднення навколишнього середовища (КПД, URL).

У представленому вище фрагменті конкретизація вжита з метою уточнення, адже *health care* перекладається як *охорона здоров'я*, що означає галузь діяльності держави, в цьому ж випадку було перекладено *медико-санітарна допомога*, що вказує на комплекс цілеспрямованих дій та заходів щодо сприяння поліпшенню здоров'я, запобігання захворювань та лікування. Конкретизація викликана тим фактом, що далі в реченні визначається специфіка цих дій та заходів: *through, inter alia, the application of readily available technology and through the provision of adequate nutritious foods and clean drinking-water*.

В окремих випадках конкретизація викликана також відмінностями між правовими системами культур мови оригіналу та мови перекладу:

(5) *Having regard to article 5 of the Universal Declaration of Human Rights and article 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights, both of which provide that no one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment* (CAT, URL). – *Враховуючи статтю 5 Загальної декларації прав людини та статтю 7 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, які передбачають, що нікого не може бути піддано катуванню та жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню* (КПК, URL).

У наведеному фрагменті назва договору *the International Covenant on Civil and Political Rights* відтворена як *Міжнародний пакт про громадянські й політичні права*, відповідно, лексична одиниця *covenant*, яка могла б перекладатися як *договір, угода*, відтворена як *пакт*, що відрізняється від звичайного договору акцентом на тому, що це – договір не між будь-якими сторонами, а між урядами різних країн.

Конкретизація може застосовуватися не лише при перекладі власних назв та спеціальної лексики, а й при відтворенні прислівників-архаїзмів у разі, коли необхідно уточнити, про що саме говориться із використанням таких прислівників:

(13) *States Parties undertake to submit to the Committee, through the Secretary-General of the United Nations, reports on the measures they have adopted which give effect to the rights recognized herein and on the progress made on the enjoyment of those rights / (a) Within two years of the entry into force of the Convention for the State Party concerned; / (b) Thereafter every five years* (UNRC, URL). – Держави-учасниці зобов'язані подавати Комітету через Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй доповіді про вжиті ними заходи щодо закріплення визнаних у Конвенції прав та прогрес, досягнутий у здійсненні цих прав: а) протягом двох років після набуття чинності цією Конвенцією для відповідної Держави-учасниці; б) надалі – кожні п'ять років (КПД, URL).

Наведений приклад демонструє заміну прислівника *herein* конкретизуючим іменником із прийменником у *Конвенції*, що дозволяє уникнути недоцільної плутанини при тлумаченні цієї норми міжнародного права.

При використанні трансформації генералізації виникає заміна слова або словосполучення із більш вузьким предметно-логічним значенням на слово або словосполучення із більш широким значенням .

Оскільки юридичний текст не повинен допускати неточностей тлумачення, генералізація використовується лише в окремих випадках. Однак така трансформація доцільна, зокрема, при передачі термінологічних одиниць, які мають у мові перекладу як запозичений еквівалент, так і близьке за змістом поняття питомою мовою:

(84) *If a State Party which makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may consider this Convention as the legal basis for extradition in respect of such offences* (CAT, URL). – Якщо держава-сторона, яка обумовлює видачу наявністю договору, отримує прохання про видачу від іншої держави-сторони, з якою вона не має договору про видачу, вона може

розглядати цю Конвенцію щодо таких злочинів як правову підставу для видачі (КПК, URL).

У представленому фрагменті іменник *extradition* – екстрадиція відтворено українським іменником *видача*, що, окрім питомого значення, може мати в українській мові і інші значення, пов'язані із процесом віддавання чогось або когось комусь. У цьому випадку генералізація є доцільною, оскільки вона дозволяє уникнути перевантаження тексту запозиченнями, однак при цьому контекст, в якому використано термін, дозволяє уникнути плутанини відтінків значень цього слова із широкою семантикою.

Генералізація може також використовуватися при передачі окремих власних назв:

(73) *When a case is referred to the Grand Chamber under Article 43, no judge from the Chamber which rendered the judgment shall sit in the Grand Chamber, with the exception of the President of the Chamber and the judge who sat in respect of the High Contracting Party concerned* (ECHR, URL). – *Якщо справа передається до Великої Палати згідно зі статтею 43, у Великій Палаті не може засідати жодний суддя з Палати, яка прийняла рішення у справі, за винятком голови Палати і судді, який засідав від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі* (ЄКПЛ, URL).

Назва органу *Grand Chamber* при перекладі відтворена як Велика Палата, таким чином, спостерігаємо генералізацію значення прикметника *grand* – *важливий, величавий, грандіозний*, який при перекладі передано більш загальним *великий*, що не додає експресії до назви судового органу.

Трансформація диференціації викликана наявністю в англійській мові багатозначних слів, які не мають прямих відповідників в українській мові. У таких випадках перекладач обирає із декількох варіантів такий, який найбільш точно відповідає контексту за значенням.

Зокрема, диференціація може використовуватися при передачі в українських перекладах окремих одиниць спеціальної лексики, що можуть означати як більш широкі, так і більш вузькі поняття:

(59) *The custody and other legal measures shall be as provided in the law of that State but may be continued only for such time as is necessary to enable any criminal or extradition proceedings to be instituted* (CAT, URL). – *Взяття під варту та інші подібні заходи здійснюються згідно із законодавством даної держави, але можуть тривати тільки протягом часу, необхідного для того, щоб провести кримінально-процесуальні дії у справі видачі* (КПК, URL).

(26) *Extradition shall be subject to the other conditions provided by the law of the requested State* (CAT, URL). – *Видача здійснюється згідно з іншими умовами, передбаченими законодавством держави, якій адресовано прохання про видачу* (КПК, URL).

В перекладі цих двох речень слово *law* було перекладено як *законодавство*, оскільки у реченні говориться про сукупність законів, а не про один закон як нормативно-правовий акт, що має більш вузьке значення. В цьому ж випадку *law* означає систему законів та інших нормативно-правових актів, що приймаються вищими органами держави та регулюють відносини суспільства, тому вибір перекладача був дуже вдалим.

Окрім того, диференціація є ефективним засобом передачі інших лексичних одиниць, що номінують реалії юридичного світу:

(19) *Considering that the extension of the Court's competence to give advisory opinions will further enhance the interaction between the Court and national authorities and thereby reinforce implementation of the Convention, in accordance with the principle of subsidiarity* (ECHR, URL). – *Зважаючи на розширення компетенції Суду щодо надання консультативних висновків, що додатково сприятиме посиленню взаємодії між Судом та національними органами влади і таким чином підтримуватиме виконання Конвенції у відповідності з принципом субсидіарності* (ЄКПЛ, URL).

У представленому реченні відбулась трансформація диференціації, де було використане одне із словникових значень слова *opinion* – *думка, оцінка, переконання, погляд*. Наведена одиниця передається як *висновки*, оскільки у

тексті говориться про *opinion* як про результати аналізу певних юридичних ситуацій, тобто, як про узагальнення інформації із наданням висновків.

Особливу роль трансформація диференціації відіграє при відтворенні прислівників-архаїзмів, які використовуються з метою структурування тексту:

(6) *Such care could include, inter alia, foster placement, kafalah of Islamic law, adoption or if necessary placement in suitable institutions for the care of children (UNRC, URL).* – Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання, «кафала» за ісламським правом, усиновлення або, за необхідності, направлення до відповідних установ по догляду за дітьми (КПД, URL).

(7) *To combat disease and malnutrition, including within the framework of primary health care, through, inter alia, the application of readily available technology and through the provision of adequate nutritious foods and clean drinking-water, taking into consideration the dangers and risks of environmental pollution (UNRC, URL).* – Боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі в межах первинної медико-санітарної допомоги, шляхом, поряд з іншим, застосування легкодоступної технології та надання достатньої кількості поживного продовольства та чистої питної води, беручи до уваги небезпеку і ризик забруднення навколишнього середовища (КПД, URL).

Так, у представлених вище фрагментах прислівник *inter alia* – крім того передано різними засобами – прислівником *зокрема* у фрагменті (6) та словосполученням *поряд з іншим* у фрагменті (7). Розглянемо різницю між цими варіантами. У першому випадку обрано прислівник *зокрема*, що використовується для виділення чогось серед інших однотипних варіантів, тобто, у цьому випадку акцент ставиться на перелік заходів із позбавлення батьків спілкування із дитиною, вказуючи на те, що законодавство стосується всіх перелічених аспектів цього явища. У другому ж випадку обрано словосполучення *поряд з іншим*, що передбачає наявність і інших варіантів, тобто, вказується на невичерпність представленого переліку.

Розглянемо наступний фрагмент:

(11) *There shall be established a Committee against Torture (hereinafter referred to as the Committee) which shall carry out the functions hereinafter provided* (CAT, URL). – Засновується Комітет проти катувань (далі іменується «Комітет»), який здійснює функції, передбачені нижче (КПК, URL).

У представленому фрагменті один і той же прислівник *hereinafter* у різних частинах речення відтворено по-різному відповідно до контекстуального оточення. Зокрема, у першому варіанті в контексті *a Committee against Torture (hereinafter referred to as the Committee)* використано прислівник *далі*, що вказує на наявність скорочення, яке буде використовуватися із цього моменту і до самого кінця тексту. У другому ж варіанті контекстуальним оточенням є *the functions hereinafter provided*, тобто, вказується на те, що далі в тексті буде перелік певних функцій, а тому *hereinafter* у цьому випадку передано як *нижче*, тобто, наявна вказівка на місце розташування такого переліку функцій.

Відтворення при перекладі текстів міжнародних відносин передбачає також застосування трансформації модуляції. Сутність наведеної трансформації полягає у заміні однієї лексичної одиниці іншою, логічно пов'язаною з нею:

(13) *States Parties undertake to submit to the Committee, through the Secretary-General of the United Nations, reports on the measures they have adopted which give effect to the rights recognized herein and on the progress made on the enjoyment of those rights / (a) Within two years of the entry into force of the Convention for the State Party concerned; / (b) Thereafter every five years* (UNRC, URL). – Держави-учасниці зобов'язані подавати Комітету через Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй доповіді про вжиті ними заходи щодо закріплення визнаних у Конвенції прав та прогрес, досягнутий у здійсненні цих прав: а) протягом двох років після набуття чинності цією Конвенцією для відповідної Держави-учасниці; б) надалі – кожні п'ять років (КПД, URL).

У вищенаведеному фрагменті іменник *enjoyment* – володіння, задоволення, насолода у контексті *enjoyment of rights* передається іменником здійснення,

таким чином, ставиться акцент на тому, що володіння певними правами передбачає здатність ними користуватися.

Ще один приклад модуляції:

(14) *Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention* (ECHR, URL). – Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції (ЄКПЛ, URL).

У цьому випадку іменник *destruction* в контексті *destruction of rights and freedoms* передано як *скасування*, оскільки йдеться про обмеження прав, що в українській мові не пов'язано із руйнуванням. Тому при перекладі використовується іменник *скасування*, що уособлює відміну прав.

Таким чином, результати аналізу використання лексико-семантичних засобів перекладу демонструють, що такі засоби використовуються при відтворенні лексичних одиниць, значення яких потрібно уточнити при перекладі для спрощення сприйняття таких текстів.

3.3 Лексико-граматичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин

Лексико-граматичні трансформації перекладу включають антонімічний переклад та цілісне перетворення. Перекладацькі трансформації на цьому рівні стосуються уже не окремих лексичних одиниць, а їх об'єднань, а також більших за обсягом текстових фрагментів. У цьому випадку перекладач робить акцент уже не на лексичне наповнення тексту, а на його змістовне наповнення, а тому зміни при перекладі стосуються як лексичного, так і граматичного

аспекту мови. Розглянемо більш докладно застосування таких перекладацьких трансформацій.

Перший тип перекладацьких трансформацій у цій групі – це антонімічний переклад, що передбачає фактично не зміну слова на антонім, а просто зміну форми на протилежну. Саме тому антонімічний переклад більш точно можна назвати трансформацією, суть якої в заміні форми слова або словосполучення на протилежну (негативної – на позитивну й навпаки):

(79) *States Parties shall take all appropriate measures, including legislative, administrative, social and educational measures, to protect children from the illicit use of narcotic drugs and psychotropic substances as defined in the relevant international treaties, and to prevent the use of children in the illicit production and trafficking of such substances (UNRC, URL).* – Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, включаючи законодавчі, адміністративні та соціальні, а також заходи в галузі освіти, з тим щоб захистити дітей від незаконного зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами, як вони визначені у відповідних міжнародних договорах, та не допускати залучення дітей до протизаконного виробництва таких речовин і торгівлі ними (КПД, URL).

У даному прикладі відбулась трансформація антонімічного перекладу, в основі якої дієслово *prevent* зі значенням «запобігти» було замінене на дієслово із заперечною часткою *не допускати*. Таким чином, використовуються антоніми *prevent* – *допускати*, після чого слово у перекладі доповнюється заперечною часткою *не*.

Ще один приклад антонімічного перекладу:

(83) *The approval shall be considered given unless half or more of the States Parties respond negatively within six weeks after having been informed by the Secretary-General of the United Nations of the proposed appointment (CAT, URL).* – Кандидатура вважається схваленою, якщо половина чи більше держав-сторін не відповіли негативно протягом шести місяців після одержання інформації від Генерального секретаря ООН про запропоноване призначення (КПК, URL).

В цьому випадку прийом антонімічного перекладу відбувся з допомогою негативізації слова *respond* шляхом додавання до нього частки *не*, таким чином в перекладі ми отримали *не відповіли*.

Антонімічному перекладу також підлягають модальні дієслова:

(51) *No State Party shall expel, return (“refouler”) or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture (CAT, URL). – Жодна держава-сторона не повинна висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрозувати застосування катувань (КПК, URL).*

В англійській мові в реченнях неможливе подвійне заперечення, тож частки *no* на початку речення достатньо, щоб передати від’ємне значення. В українському ж варіанті до дієслова була додана частка *не*, оскільки за її відсутності речення мало б позитивний сенс та було б невірним.

У деяких випадках антонімічний переклад передбачає незначні семантичні зрушення, при цьому зміст одиниці, що передається, практично не змінюється:

(92) *Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice (ECHR, URL). – Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя (ЄКПЛ, URL).*

За допомогою антонімічного перекладу дієслово *excluded*, що має значення «виключений» та «видалений» було відтворено українською мовою як *не допущені*.

Досить розповсюдженою при відтворенні текстів міжнародних відносин постає трансформація цілісного перетворення, яка полягає у вільній передачі форми висловлювання задля збереження змістовного наповнення. Така трансформація дозволяє передати у перекладі значення виразів, нетипових для української мови:

(83) *The approval shall be considered given unless half or more of the States Parties respond negatively within six weeks after having been informed by the Secretary-General of the United Nations of the proposed appointment* (CAT, URL). – *Кандидатура вважається схваленою, якщо половина чи більше держав-сторін не відповіли негативно протягом шести місяців після одержання інформації від Генерального секретаря ООН про запропоноване призначення* (КПК, URL).

У цьому випадку вираз *the approval shall be considered given* передається українським виразом *кандидатура вважається схваленою* з метою пояснити, про яке схвалення йдеться у реченні.

Особливо це стосується передачі сталих виразів:

(88) *States Parties agree that the education of the child shall be directed to: (a) The development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to their fullest potential; (b) The development of respect for human rights and fundamental freedoms, and for the principles enshrined in the Charter of the United Nations; (c) The development of respect for the child's parents, his or her own cultural identity, language and values, for the national values of the country in which the child is living* (UNRC, URL). – *Держави-учасниці погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на: а) розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі; б) виховання поваги до прав людини та основних свобод, а також принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй; с) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей країни, в*

якій дитина проживає, країни її походження та до цивілізації, відмінних від її власної (КПД, URL).

У представленому вище фрагменті сталий вираз *to their fullest potential* відтворено шляхом цілісного перетворення як в *найповнішому* обсязі, що дозволяє передати сенс сталого виразу іншим українським сталим виразом.

Інший випадок застосування цілісного перетворення – передача кліше-запозичень:

(8) *For this purpose, the Committee may, when appropriate, set up an ad hoc conciliation commission (CAT, URL). – З цієї метою Комітет може за необхідності заснувати спеціальну погоджувальну комісію (КПК, URL).*

У цьому випадку фраза латинського походження *ad hoc* відтворена єдиним словом української мови *спеціальний*, що передає зміст, а не форму висловлювання.

Отже, лексико-граматичні засоби перекладу призначені передати найбільш суттєві компоненти значення словосполучення чи фрази у випадках, коли перекладач не має можливості відтворити їх симетричними засобами мови перекладу.

3.4 Граматичні трансформації у відтворенні лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин

Наявність значних граматичних розбіжностей між англійською та українською мовами призводить до необхідності використання при перекладі граматичних трансформацій, до яких належать граматичні заміни, транспозиція, додавання та вилучення.

Граматичні заміни полягають у заміні слів, що належать до однієї частини мови, словами, що належать до іншої частини мови, або ж у зміні синтаксичних конструкцій. У першому випадку спостерігаються морфологічні заміни:

– заміна дієслова на іменник: (2) *To ensure the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols thereto, there shall be set up a European Court of Human Rights, hereinafter referred to as “the Court”* (ECHR, URL). – Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов’язань за Конвенцією та Протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини, який далі називається “Суд” (ЄКПЛ, URL). В реченні заміна дієслова на іменник пов’язана з функцією інфінітива на початку речення, який виконує функцію підмета, тому при перекладі була використана трансформація граматичної заміни, в ході якої дієслово *ensure* було перекладене, як іменник *забезпечення*;

– заміна прикметника на іменник: (41) *Bearing in mind that the peoples of the United Nations have, in the Charter, reaffirmed their faith in fundamental human rights and in the dignity and worth of the human person, and have determined to promote social progress and better standards of life in larger freedom* (UNRC, URL). – *Беручи до уваги, що народи Об’єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі* (КПД, URL). В реченні означення *better*, що означає «краще», було передано як іменник *поліпшення*;

– заміна іменника на прислівник: (56) *If the matter is not adjusted to the satisfaction of both States Parties concerned within six months after the receipt by the receiving State of the initial communication, either State shall have the right to refer the matter to the Committee, by notice given to the Committee and to the other State* (CAT, URL). – *Якщо питання не розв’язане задовільно для обох відповідних держав-сторін протягом шести місяців після одержання державою-адресатом первісного повідомлення, будь-яка з цих держав має право передати це питання в Комітет, сповістивши про це Комітет та іншу державу* (КПК, URL). Під час перекладу в реченні-перекладу іменник *satisfaction* було перекладено як прикметник *задовільно* з метою кращого звучання речення.

– заміна прикметника на дієслово: (60) *The Committee may request from States Parties further information relevant to the implementation of the Convention* (UNRC, URL). – *Комітет може запитувати у Держав-учасниць додаткову інформацію, що стосується здійснення цієї Конвенції* (КПД, URL). У цьому прикладі прикметник *relevant* був перекладений як дієслово із сполучником *що стосується*, хоча можливий був варіант не змінювати частину мову і залишити прикметник *доречний*;

– заміна займенника на іменник: (61) *Such protective measures should, as appropriate, include effective procedures for the establishment of social programmes to provide necessary support for the child and for those who have the care of the child, as well as for other forms of prevention and for identification, reporting, referral, investigation, treatment and follow-up of instances of child maltreatment described heretofore, and, as appropriate, for judicial involvement* (UNRC, URL). – *Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури* (КПД, URL). В реченні відбулася заміна займенника *those* на іменник *особи* з метою уточнення.

При застосуванні граматичних заміні можуть відбуватися заміни форми мовних одиниць, особливо заміна дієслова у пасивному стані дієсловом в активному стані (зворотним дієсловом):

(11) *There shall be established a Committee against Torture (hereinafter referred to as the Committee) which shall carry out the functions hereinafter provided* (CAT, URL). – *Засновується Комітет проти катувань (далі іменується «Комітет»), який здійснює функції, передбачені нижче* (КПК, URL).

Також під час аналізу конвенцій була виявлено заміна категорії числа:

(24) *At any stage of the proceedings, the Court may place itself at the disposal of the parties concerned with a view to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto* (ECHR, URL). – *На будь-якій стадії провадження Суд може надати себе в розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та Протоколи до неї* (ЄКПЛ, URL).

У цьому реченні іменник *proceedings*, який був у формі множини, був перекладений українською мовою іменником *провадження* у формі однини.

Заміна категорії числа відбувається і в наступному фрагменті:

(28) *The High Contracting Parties undertake to hold free elections at reasonable intervals by secret ballot, under conditions which will ensure the free expression of the opinion of the people in the choice of the legislature* (ECHR, URL). – *Високі Договірні Сторони зобов'язуються проводити вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування в умовах, які забезпечуватимуть вільне вираження думки народу у виборі законодавчого органу* (ЄКПЛ, URL).

Під час перекладу в реченні відбулась заміна категорії числа, в результаті якої словосполучення *reasonable intervals* було перекладено у формі однини.

До граматичної заміни також відноситься конструкція *shall* + дієслово, яка перекладається українською мовою, як теперішній час:

(49) *States Parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom, legal guardians or other persons legally responsible for the child, to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance in the exercise by the child of the rights recognized in the present Convention* (UNRC, URL). – *Держави-учасниці поважають відповідальність, права і обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим*

звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти і керувати дитиною щодо здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються (КПД, URL).

Найчастіше конструкція *shall* + дієслово, яка вживається для позначення майбутнього часу перекладається дієсловом теперішнього часу та має зобов'язуючий характер.

Застосування транспозиції, тобто, зміни порядку слів у реченні, часто супроводжує граматичні заміни:

(10) *If a member of the Committee dies or resigns or declares that for any other cause he or she can no longer perform the duties of the Committee, the State Party which nominated the member shall appoint another expert from among its nationals to serve for the remainder of the term, subject to the approval of the Committee* (UNRC, URL). – У випадку смерті або відставки якого-небудь члена Комітету або якщо він чи вона з якоїсь іншої причини не може більше виконувати обов'язки члена Комітету, Держава-учасниця, що висунула даного члена Комітету, призначає іншого експерта з числа своїх громадян на строк, що залишився, за умови схвалення Комітетом (КПД, URL).

У наведеному вище реченні іменник *the remainder* замінено дієсловом *залишився* із додаванням сполучника *що*, *що*, у свою чергу, вимагає переструктурування конструкції *for the remainder of the term* – на строк, що залишився.

У деяких випадках транспозиція також викликана особливостями посилення в англійській та українській лінгвокультурах:

(9) *The members of the Committee and of the ad hoc conciliation commissions which may be appointed under article 21, paragraph I (e), shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations as laid down in the relevant sections of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations* (CAT, URL). – Члени Комітету і спеціальних погоджувальних комісій, які можуть бути призначені відповідно до підпункту

(e) пункту 1 статті 21, мають право на пільги, привілеї та імунітети експертів, що діють за завданням Організації Об'єднаних Націй, як це передбачено у відповідних розділах Конвенції про привілеї та імунітети ООН (КПК, URL).

Якщо в англійській мові спочатку використовується посилання на статтю, а потім на її пункт *article 21, paragraph 1 (e)*, то у перекладі спочатку вказується пункт, а потім номер статті *підпункту (e) пункту 1 статті 21*.

Трансформація додавання полягає у введенні до тексту елементів, раніше відсутніх у тексті оригіналу, в перекладі. Найчастіше додавання полягає у додаванні сполучників підрядності, викликане граматичними замінами:

(14) Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention (ECHR, URL). – Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції (ЄКПЛ, URL).

У наведеному фрагменті дієприкметник *implying* замінено дієсловом *надає*, що призводить до додавання сполучника підрядності *що* з метою адаптувати текст до норм української мови.

В інших же випадках додавання носить пояснювальний характер:

(16) Each State may, at the time of signature or ratification of this Convention or accession thereto, declare that it does not consider itself bound by paragraph 1 of this article (CAT, URL). – Кожна держава під час підписання чи ратифікації цієї Конвенції або при приєднанні до неї може заявити про те, що вона не вважає себе зв'язаною зобов'язаннями, положеннями пункту 1 цієї статті (КПК, URL).

Перекладач вирішив додати слова *зобов'язаннями* та *положеннями* в перекладі, щоб конкретизувати, що зазначено в 1 пункті статті цієї конвенції.

Протилежна трансформація, вилучення, призначена для позбавлення тексту від надмірної перевантаженості у випадках, якщо однорідні члени речення мають практично однакові значення:

(39) *For the purpose of determining whether there are such grounds, the competent authorities shall take into account all relevant considerations including, where applicable, the existence in the State concerned of a consistent pattern of gross, flagrant or mass violations of human rights* (CAT, URL). – Для визначення наявності таких підстав компетентні власті беруть до уваги всі обставини, що стосуються справи, включаючи, у відповідних випадках, існування в даній державі постійної практики брутальних і масових порушень прав людини (КПК, URL).

У цьому прикладі застосовується трансформація опущення слова *flagrant* з метою уникнення тавтології, оскільки слово *flagrant* перекладається як *жахливий, величезний*, що семантично збігається зі словом *gross*.

У деяких випадках вилучення призначене уникати перевантаження тексту фразами-кліше, які не несуть суттєвої інформації:

(63) *States Parties undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child* (UNRC, URL). – Держави-учасниці зобов'язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання (КПД, URL).

У тексті *to respect and to ensure respect* виражають практично одне й те саме, тому *to ensure respect* вилучається, і фраза відтворюється як *поважати*.

Отже, аналіз граматичних засобів перекладу демонструє, що використання трансформацій на цьому мовному рівні покликане найчастіше долати граматичні розбіжності між мовою оригіналу та мовою перекладу, викликані різницею у вживанні форм слів та синтаксичних конструкцій.

Кількісні результати проведеного аналізу представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Перекладацькі засоби відтворення лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин

Перекладацькі трансформації	Кількість	Частка
1. Лексичні перекладацькі трансформації	24	18,18%
транскрипція	8	6,06%
транслітерація	4	3,03%
калькування	12	9,09%
2. Лексико-семантичні перекладацькі трансформації	33	25%
конкретизація	9	6,82%
генералізація	6	4,55%
диференціація	14	10,61%
модуляція	4	3,03%
3. Лексико-граматичні перекладацькі трансформації	19	14,39%
антонімічний переклад	8	6,06%
цілісне перетворення	11	8,33%
4. Граматичні перекладацькі трансформації	56	42,42%
граматичні заміни	24	18,18%
транспозиція	14	10,61%
додавання	10	7,58%
вилучення	8	6,06%
Загалом	132	100%

Отже, проведене дослідження демонструє, що лексико-граматичні і стилістичні особливості текстів міжнародних відносин у текстах конвенцій передаються у більш ніж половині випадків із застосуванням граматичних перекладацьких трансформацій (42,42%), які покликані подолати розбіжності між граматичними системами англійської та української мов. Лексико-семантичні перекладацькі трансформації (25%) покликані роз'яснити значення лексичних одиниць оригіналу в тексті перекладу, у той час, як лексичні трансформації (18,18%) сконцентровані більше на формі, аніж на значенні такої

одиниці. Як на лексичний, так і на граматичний аспект текстів міжнародних відносин впливають лексико-граматичні перекладацькі трансформації (14,39%), які здебільшого покликані передати найбільш суттєві компоненти значення словосполучення чи фрази у випадках, коли перекладач не має можливості відтворити їх симетричними засобами мови перекладу.

Якщо розглядати окремі перекладацькі трансформації, лексико-граматичні і стилістичні особливості текстів міжнародних відносин у текстах конвенцій найчастіше передаються із застосуванням граматичних замінів (18,18%), транспозиції (10,61%), диференціації (10,61%), калькування (9,09%) та цілісного перетворення (8,33%).

Висновки до розділу 3

1. Лексико-граматичні і стилістичні особливості текстів міжнародних відносин передаються в українському перекладі із застосуванням лексичних, лексико-семантичних, лексико-граматичних і граматичних перекладацьких трансформацій. Зокрема, лексичні засоби (18,18%) найчастіше використовуються при передачі окремих лексичних одиниць, зокрема, термінів, сталих виразів та інших компонентів спеціальної лексики міжнародних відносин, дозволяючи перекладачеві відтворити елементи форми повідомлення мовою оригіналу засобами мови перекладу. Серед таких засобів переважає калькування (9,09%), що передбачає послівне відтворення лексичних одиниць, які складаються із декількох компонентів, оскільки значна кількість одиниць юридичної лексики є саме багатокомпонентними.

2. Лексико-семантичні трансформації (25%) використовуються при відтворенні лексичних одиниць, значення яких потрібно уточнити при перекладі для спрощення сприйняття таких текстів. У цій групі найбільш частотними є такі трансформації, як диференціація (10,61%) та конкретизація (6,82%), кожна із яких передбачає певне уточнення значення одиниці мови оригіналу в мові перекладу.

3. Лексико-граматичні трансформації (14,39%) перекладу призначені передати найбільш суттєві компоненти значення словосполучення чи фрази у випадках, коли перекладач не має можливості відтворити їх симетричними засобами мови перекладу. У цій групі переважає цілісне перетворення (8,33%), яке використовується при передачі кліше та сталих виразів, якими характеризується стандартизована мова права.

4. Граматичні трансформації є найбільш частотними (42,42%), покликані долати граматичні розбіжності між мовою оригіналу та мовою перекладу, викликані різницею у вживанні форм слів та синтаксичних конструкцій. У цій групі найбільш розповсюдженими є граматичні заміни (18,18%) та транспозиція (10,61%), при цьому граматичні заміни часто викликають необхідність застосування транспозиції, тобто, ці трансформації є взаємообумовленими.

ВИСНОВКИ

Тексти міжнародних відносин характеризуються особливими лінгвістичними параметрами, основним із яких постає використання специфічної термінології. Відповідно, саме термінологія постає однією із головних проблем, з якою може зіткнутися перекладач юридичних текстів, адже неправильний переклад або його трактування може призвести до серйозних наслідків, таких як невиконання умов договору, порушення міжнародно-правових зобов'язань, а інколи навіть і війни. Юридичні терміни є точними, однозначними, стилістично нейтральними, номінативними, стислими і системними, і саме такими вони повинні залишатися у перекладі.

При відтворенні текстів міжнародних відносин використовуються різні перекладацькі стратегії, які можна звести до трьох основних груп перекладацьких рішень: 1) лексичні, до яких відносяться заміна, додавання, конкретизація та генералізація; 2) граматичні, до яких належать перестановки, опущення і додавання, перебудови та граматична заміна; 3) стилістичні, які включають до як синонімічні заміни та описовий переклад та компенсація. Оскільки під час перекладу юридичних текстів можуть виникати проблеми, що обумовлені мовної природою юридичної лексики та розбіжностями юридичних систем держав, а отже і відсутністю понять одиниць однією терміносистеми в іншій, а також специфічними характеристиками граматики й синтаксису таких текстів, при їх відтворенні необхідне застосування міжмовних перетворень – перекладацьких трансформацій.

Тексти міжнародних відносин є компонентом юридичного дискурсу, що включає в себе всі види та жанри професійної комунікації – юридичні документи (тексти законів, ухвали судів, письмові свідчення свідків, заповіти і тощо), публічні виступи (вступна та заключна промова адвоката, лекції, наукові роботи з питань юриспруденції і т.д.). Основними функціями юридичного дискурсу є кодова, інформативна, презентаційна, кумулятивна, інтерпретаційна, регулятивна, стратегічна та перформативна.

Аналіз лексико-граматичних і стилістичних особливостей текстів міжнародних відносин демонструє, що мова міжнародних правових документів характеризується шаблонністю та клішованістю, а отже, кліше міжнародних конвенцій виражені синтаксичними конструкціями, термінами та фразами. Зокрема, значну кількість лексики складають топоніми та ергоніми, які представлені назвами міжнародних домовленостей, установ, організацій, представницьких органів. Фахова лексика містить великий об'єм слів іншомовного походження, а саме французького та латинського, архаїзмів, триплетів, дуплетів і складних прислівників. У преамбулі часто використовуються дієприкметникові конструкції, які включають: 1) слова, що позначають необхідність підписання договору; 2) слова, що позначають зв'язок з іншими міжнародними документами або посилання на норми міжнародного права; 3) слова, що позначають прагнення досягти поставленої цілі.

На граматичному рівні однією з ознак текстів міжнародних відносин є імперативність, яка виражається за допомогою модальних дієслів: *shall*, *should*, *may*, які застосовуються для того, щоб передати обов'язковість, наказ, примус, гарантувати право та передати опис обставин, заборону, можливості або як гарант права для організації або однієї зі сторін. Під час аналізу було виявлено дієслово *undertake*, яке мало прагматичне навантаження та виступало в реченнях як показник зобов'язання.

На синтаксичному рівні мові міжнародних документів не характерне використання великої кількості синтаксичних стилістичних прийомів, а до найбільш поширених, які були виявлені належать паралелізм, лексичний повтор, анафора, перелічення та вставні слова, які надають канцелярський та бюрократичний тон міжнародним документам. Стиль документів зумовлює певні граматичні особливості, до яких належать експресивність речення, яка пов'язана з розташуванням підрядної частини, речення з декількома підрядними частинами, умовний та пасивний стани, а також вживання третьої особи.

Перекладознавчий аналіз демонструє, що лексико-граматичні та стилістичні особливості текстів міжнародних відносин у текстах конвенцій передаються у приблизно половині випадків із застосуванням граматичних перекладацьких трансформацій (42,42%), які покликані подолати розбіжності між граматичними системами англійської та української мов. Лексико-семантичні перекладацькі трансформації (25%) покликані роз'яснити значення лексичних одиниць оригіналу в тексті перекладу, у той час, як лексичні трансформації (18,18%) сконцентровані більше на формі, аніж на значенні такої одиниці. Як на лексичний, так і на граматичний аспект текстів міжнародних відносин впливають лексико-граматичні перекладацькі трансформації (14,39%), які здебільшого покликані передати найбільш суттєві компоненти значення словосполучення чи фрази у випадках, коли перекладач не має можливості відтворити їх симетричними засобами мови перекладу.

У розрізі окремих трансформацій, лексико-граматичні і стилістичні особливості текстів міжнародних відносин у текстах конвенцій найчастіше передаються із застосуванням: 1) граматичних заміन (18,18%) та транспозиції (10,61%), покликаних долати граматичні розбіжності між мовою оригіналу та мовою перекладу, викликані різницею у вживанні форм слів та синтаксичних конструкцій; при цьому граматичні заміни часто викликають необхідність застосування транспозиції, тобто, ці трансформації є взаємообумовленими; 2) диференціації (10,61%), яка передбачає певне уточнення значення одиниці мови оригіналу в мові перекладу; 3) калькування (9,09%) як послівного відтворення лексичних одиниць, які складаються із декількох компонентів, оскільки значна кількість одиниць юридичної лексики є саме багатоконпонентними; 4) цілісного перетворення (8,33%), що використовується при передачі кліше та сталих виразів, якими характеризується стандартизована мова права.

Проведений аналіз продемонстрував також широкі перспективи для подальших розвідок, зокрема, створення типології юридичних текстів із зазначенням їх спільних і відмінних рис, а також подальше вивчення

лінгвостилістичних параметрів текстів міжнародних відносин на матеріалі різнопланових текстів та різних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: Учебное пособие. Москва: Едиториал УРСС, 2005
2. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад. Конспект лекцій і дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей. Черкаси: ЧДТУ, 2002. 22с.
3. Артикуца Н. В. Мова права у її функціональних різновидах. *Сьогодення українського мовного середовища*. 2008. № 11. С. 23—32.
4. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва: Языки русской культуры, 1998. 896 с.
5. Ачкасов А. В., Третьякова Т. П. Динамический потенциал контекста в определении устойчивости терминов. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2012. № 2. С.41—45.
6. Бабич Д. О., Баранва С. В. Проблема вивчення юридичного дискурсу в сучасній лінгвістиці. URL: <http://r250.sudu.edu.ua/bitstream/123456789/26219/1/Babych%20.pdf>.
7. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: Международные отношения, 1975. 216 с.
8. Баскаков А. Н. Современная турецкая юридическая терминология и ее лексикографическое оформление. *Тюркская лексикология и лексикография*. Москва: Наука, 1971. С. 16—21.
9. Вине Ж.-П. Технические способы перевода. Москва: Наука, 1978. 298 с.
10. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. 5-е изд., стереотип. Москва: Ком. Книга, 2007. 144 с.
11. Гамзатов М. Г. Техника и специфика юридического перевода. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2004. 184 с.

12. Дайнеко В. В., Борисенко І. І., Євтушенко В. В. English in international documents and diplomatic correspondence (Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції). Київ: Довіра, 1999. 416 с.

13. Дейк ван Т. А. Макростратегии. *Язык. Познание. Коммуникация*. Москва: Прогресс, 1989. С. 41—67.

14. Діомідова О. Ю. Сучасна юридична лінгвістика: перспективи розвитку. *Мова і суспільство*. 2014. № 5. С. 18—22.

15. Дорда С. Про деякі особливі характеристики юридичного дискурсу. *Світогляд – Філософія – Релігія*. Збірник наукових праць. 2014. № 5. С. 146—154.

16. Зарума-Панських О. Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структурні, семантичні та дискурсні особливості: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2001. 20 с.

17. Канделаки Т. Л. Значение терминов и системы значений научно-технических терминологий. *Проблемы языка науки и техники: Логические, лингвистические и историко-научные аспекты терминологии*. Москва: Наука, 1970. С. 230—236.

18. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2002. 207 с.

19. Карасик В. И. О типах дискурса. *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс*. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5—20.

20. Касяненко Д. С. До питання еквівалентності й адекватності у перекладі законодавчих актів ЄС. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 141—144.

21. Кашкин С. Ю. Право европейского союза: учебник для вузов / под ред. С. Ю. Кашкина; 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт; Высшее образование, 2010. 1119 с.

22. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: посібник для студентів перекладацьких факультетів. Київ: Інкос, 2002. 320 с.

23. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль: Вид-во Карп'юка, 2001. 284 с.

24. Кожемякин Е. А. Лингвистические стратегии институциональных дискурсов. *Современный дискурс-анализ. Лингвистические измерения дискурса*. 2011. № 3. С. 62—69.

25. Колесникова Л. В. Юридический дискурс как результат категоризации и концептуализации действительности (на материале предметно-терминологической области «Международное частное право»): автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филолог. наук: 10.02.19 «Теория языка» / Ставропольский государственный университет. Ставрополь, 2007. 22 с.

26. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 2000. 424 с.

27. Криворучко А. И. К вопросу о классификации юридических текстов в переводческом аспекте. URL: http://vestnik.pstu.ru/get/_res/fs/file.pdf/4894/C5file.pdf.

28. Кубрякова Е. С. О термине дискурс и стоящей за ним структуре знания. *Язык. Личность. Текст*. Москва: Языки славянской культуры, 2005. С. 23—33.

29. Кубрякова Е. С. Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты. Москва: РАН ИНИОН, 2000. 228 с.

30. Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови. Вінниця: Нова Книга, 2000. 160 с.

31. Латышев Л. К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения. Москва: Международные отношения, 1981. 248 с.

32. Левицкая Т. Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 263 с.

33. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. 2-е изд. Москва: Ком-Книга, 2006. 382 с.

34. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва: Изд-во АН СССР, 1961. 247 с.

35. Лощенова І. Ф., Нікішина В. В. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2014. Кн. 3. С.102—105.

36. Львовская З. Д. Теоретические проблемы перевода (на материале испанского языка). Москва: Высшая школа, 1985. 232 с.

37. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: Навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2006. 157 с.

38. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва: Воениздат, 1980. 237 с.

39. Миронюк С. С. Роль юридичної термінології у формуванні мовленнєвої культури студентів-правознавців. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2014. № 15. С. 125—132.

40. Павлова Е. К. Политический дискурс в глобальном коммуникативном пространстве (на материале английских и русских текстов): автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филолог. наук: 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Москва, 2010. 45 с.

41. Палашевская И. В. Функции юридического дискурса и действия его участников. *Известия Самарского научного центра Российской академии наук*. 2010. № 5 (2). С. 535—540.

42. Пономарьова Л. В. Юридичний текст як формальне вираження юридичного дискурсу. *Университетская наука – 2010*: в 3 т.: тез. докл. междунар. науч.-техн. конф. (Мариуполь, 18-20 мая 2010 г.). Мариуполь: ПГТУ, 2010. Т. 3. С. 199.

43. Попова Л. Е. Юридический дискурс как объект интерпретаций: семантический и прагматический аспект: автореф. дисс. на соиск. уч. степени

канд. филолог. наук: 10.02.19 «Теория языка» / Кубанский государственный университет. Краснодар, 2005. 21 с.

44. Раєвська Н. М. Англійська лексикологія. Київ: Наука, 2001. 234 с.

45. Рецкер Я. И. Перевод и переводческая практика. Москва: Международные отношения, 1974. 38 с.

46. Руднєва, І. Жанрова специфіка юридичного дискурсу і його мовна реалізація. *Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2017. № 85. С. 101—107.

47. Семёнов А. Л. Основные положения общей теории перевода. Москва: Изд-во Российского ун-та дружбы народов, 2005. 99 с.

48. Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія: Навч. пос. Київ: УІЛМ, 2002. 76 с.

49. Скороходько Э. Ф. Вопросы перевода английской технической литературы (перевод терминов). Київ: Наука, 1983. 90 с.

50. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад. Львів: ВЛІ, 2003. 187 с.

51. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука, 1988. 215 с.

52. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. За загальн. ред. І. С. Шевченко. Харків: Константа, 2005. С. 233—236.

53. Шелов С. Д. Термин. Терминологичность. Терминологические определения. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2003. 212 с.

54. Alcaraz E., Hughes. B. *Legal Translation Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing. 2002. 216 p.

55. Beaugrande R., Dressler, W. *Introduction to Text Linguistics*. London and New York: Longman. 1981. 212 p.

56. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics*. Fifth Impression. Oxford: Oxford University Press, 1978. 103 p.

57. Coanca M. Common language vs. specialized language. URL: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/rau/jisomg/SP11/JISOM-SP11-A22.pdf>.

58. Dijk T. A. van Strategies of Discourse Comprehension. New York: Academic Press, 1983. 389 p.

59. Dijk T. A. van. Communicating racism: ethnic prejudice in thought and talk. London: Sage Publishing, 1987. 435 p.

60. Dijk T. A. van. Discourse and Communication: New Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication. Berlin, 1985. 367 p.

61. Dijk T. A. van. Ideology: A Multidisciplinary Approach. London: Sage, 1998. 147 p.

62. Gibbons J. Language and the Law. London and New York: Longman. 1994. 316 p.

63. Harris Z. S. Discourse analysis. *Language*. 1956. № 28. P. 1–30.

64. Kress G. Ideological Structures in Discourse. *Handbook of Discourse Analysis*. 1985. № 4. P. 21—36.

65. Larson M. L. Meaning Based Translation. A Guide to Crosslanguage Equivalence. Lanham: University Press of America, Inc. 1984. 412 p.

66. Laurea T. di. An Insight into the Translation of International Legal Language: A Case Study on the Language of Andrew Clapham's Human Rights. Padua: Università degli Studi di Padova, 2012. 195 p.

67. Mellinkoff D. The Language of the Law. Boston: Little, Brown and Co, 1963. 526 p.

68. Newmark P. A Textbook of Translation. London: PrenticeHall International Ltd., 1988. 216 p.

69. Ordudari M. Translation Procedures, Strategies and Method. *Translation Journal*. 2007. Vol. 11, No. 3. URL: <http://translationjournal.net/journal/41culture.htm>.

70. Ramsfield J. Culture to Culture: A Guide to U.S. Legal Writing. Carolina Academic Press, 2005. 380 p.

71. Sarcevic S. *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International. 2000. 316 p.

72. Wagner A., Cheng L. *Exploring Courtroom Discourse: The Language of Power and Control*, Ashgate, 2001. 245 p.

73. Wydick R. *Plain English for lawyers: Teacher's manual (5th Ed.)*. Durham, NC: Carolina Academic Press. 2005. 139 p.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(ВП) — Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/>.

(ТПС) — Нелюбин Л. Л. *Толковый переводоведческий словарь*. Москва Флинта: Наука, 2003.

(ЮЕ) — Шемчушенко Ю. С. *Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Т. 5*. Київ: Укр. енцикл., 2004. 768 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(ЄКПЛ) — Європейська конвенція з прав людини. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf.

(КПД) — Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

(КПК) — Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

(CAT) — Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. URL: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

(ECHR) — European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_Eng.pdf

(UNRC) — Convention on the Rights of the Child. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

ДОДАТОК

Лексико-граматичні і стилістичні особливості англійськомовних текстів міжнародних відносин та їх переклад українською мовою

№	Речення англійською мовою	Офіційний переклад українською мовою
1.	<i>Considering <u>the Universal Declaration of Human Rights</u> proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948 (ECHR, URL).</i>	Беручи до уваги <u>Загальну декларацію прав людини</u> , проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року (ЄКПЛ, URL).
2.	<i>To ensure the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols thereto, there shall be set up a <u>European Court of Human Rights</u>, hereinafter referred to as “the Court” (ECHR, URL).</i>	Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Протоколами до неї створюється <u>Європейський суд з прав людини</u> , який далі називається «Суд» (ЄКПЛ, URL).
3.	<i>Any High Contracting Party availing itself of this <u>right of derogation</u> shall keep <u>the Secretary General of the Council of Europe</u> fully informed of the measures which it has taken and the reasons therefor (ECHR, URL).</i>	Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це <u>право на відступ від своїх зобов'язань</u> , у повному обсязі інформує <u>Генерального секретаря Ради Європи</u> про вжиті нею заходи і причини їх вжиття (ЄКПЛ, URL).
4.	<i>The judges shall be elected by the <u>Parliamentary Assembly</u> with respect</i>	Судді <u>обираються Парламентською Асамблеєю</u> від

	<i>to each High Contracting Party by a majority of votes cast from a list of three candidates nominated by the High Contracting Party (ECHR, URL).</i>	<i>кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною (ЄКПД, URL).</i>
5.	<i>Having regard to article 5 of the Universal Declaration of Human Rights and article 7 of the <u>International Covenant on Civil and Political Rights</u>, both of which provide that no one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (CAT: URL).</i>	<i>Враховуючи статтю 5 Загальної декларації прав людини та статтю 7 <u>Міжнародного пакту про громадянські й політичні права</u>, які передбачають, що нікого не може бути піддано катуванню та жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КПК, URL).</i>
6.	<i>Such care could include, <u>inter alia</u>, foster placement, kafalah of Islamic law, adoption or if necessary placement in suitable institutions for the care of children (UNRC, URL).</i>	<i>Такий догляд може включати, <u>зокрема</u>, передачу на виховання, «кафала» за ісламським правом, усиновлення або, за необхідності, направлення до відповідних установ по догляду за дітьми (КПД, URL).</i>
7.	<i>To combat disease and malnutrition, including within the framework of primary health care, through, <u>inter alia</u>, the application of readily available technology and through the provision of adequate nutritious</i>	<i>Боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі в межах первинної медико-санітарної допомоги, шляхом, <u>поряд з іншим</u>, застосування легкодоступної технології та надання достатньої</i>

	<i>foods and clean drinking-water, taking into consideration the dangers and risks of environmental pollution (UNRC, URL).</i>	<i>кількості поживного продовольства та чистої питної води, беручи до уваги небезпеку і ризик забруднення навколишнього середовища (КПД, URL).</i>
8.	<i>For this purpose, the Committee may, when appropriate, set up an <u>ad hoc conciliation commission</u> (CAT, URL).</i>	<i>З цієї метою Комітет може за необхідності заснувати <u>спеціальну погоджувальну комісію</u> (КПК, URL).</i>
9.	<i>The members of the Committee and of the <u>ad hoc conciliation commissions</u> which may be appointed under <u>article 21, paragraph I (e)</u>, shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations as laid down in the relevant sections of the <u>Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations</u> (CAT, URL).</i>	<i>Члени Комітету і <u>спеціальних погоджувальних комісій</u>, які можуть бути призначені відповідно до <u>підпункту (e) пункту 1 статті 21</u>, мають право на пільги, привілеї та імунітети експертів, що діють за завданням Організації Об'єднаних Націй, як це передбачено у відповідних розділах Конвенції про привілеї та імунітети ООН (КПК, URL).</i>
10.	<i><u>If a member of the Committee dies or resigns or declares that for any other cause he or she can no longer perform the duties of the Committee,</u> the State Party which nominated the member shall appoint another expert from among its nationals to serve for <u>the remainder</u> of the term, subject to the approval of the Committee</i>	<i><u>У випадку смерті або відставки якого-небудь члена Комітету або якщо він чи вона з якоїсь іншої причини не може більше виконувати обов'язки члена Комітету,</u> Держава-учасниця, що висунула даного члена Комітету, призначає іншого експерта з числа своїх громадян на строк, <u>що</u></i>

	(UNRC, URL).	<i>залишився, за умови схвалення Комітетом (КПД, URL).</i>
11.	<i>There shall be established a Committee against Torture (hereinafter referred to as the Committee) which shall carry out the functions hereinafter provided (CAT, URL).</i>	<i>Засновується Комітет проти катувань (далі іменується «Комітет»), який здійснює функції, передбачені <u>нижче</u> (КПК, URL).</i>
12.	<i>The Governments signatory hereto, being members of the Council of Europe, / Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the <u>Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms</u> signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as the “Convention”) (ECHR, URL).</i>	<i>Уряди держав – членів Ради Європи, які підписали цей Протокол, сповнені рішучості вжити заходів для колективного забезпечення здійснення деяких прав і свобод, які не включені до розділу I <u>Конвенції про захист прав людини та основних свобод</u>, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі «Конвенція») (ЄКПД, URL).</i>
13.	<i>States Parties undertake to submit to the Committee, through the Secretary-General of the United Nations, reports on the measures they have adopted which give effect to the rights recognized <u>herein</u> and on the progress made on the <u>enjoyment</u> of those rights / (a) Within two years of the entry into force of the Convention</i>	<i>Держави-учасниці зобов'язані подавати Комітету через Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй доповіді про вжиті ними заходи щодо закріплення визнаних у <u>Конвенції</u> прав та прогрес, досягнутий у <u>здійсненні</u> цих прав: а) протягом двох років після</i>

	<i>for the State Party concerned; / (b) Thereafter every five years (UNRC, URL).</i>	<i>набуття чинності цією Конвенцією для відповідної Держави-учасниці; b) надалі – кожні п'ять років (КПД, URL).</i>
14.	<i>Nothing in this Convention may be interpreted as <u>implying</u> for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the <u>destruction</u> of any of the rights and freedoms set forth <u>herein</u> or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention (ECHR, URL).</i>	<i>Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як <u>таке, що надає</u> будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на <u>скасування</u> будь-яких прав і свобод, визнаних <u>цією Конвенцією</u>, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції (ЄКПД, URL).</i>
15.	<i>The initial election to the Committee shall be held no later than six months after the date of the entry into force of the present Convention and <u>thereafter</u> every second year (UNRC, URL).</i>	<i>Первісні вибори в Комітет проводяться не пізніше ніж через шість місяців з дня набуття чинності цією Конвенцією, а <u>надалі</u> – раз на два роки (КПД, URL).</i>
16.	<i>Each State may, at the time of signature or ratification of this Convention or accession <u>thereto</u>, declare that it does not consider itself bound by paragraph I of this article (CAT, URL).</i>	<i>Кожна держава під час підписання чи ратифікації цієї Конвенції або при приєднанні <u>до неї</u> може заявити про те, що вона не вважає себе зв'язаною зобов'язаннями, положеннями пункту I цієї статті (КПК, URL).</i>
17.	<i>Considering that this Declaration</i>	<i>Беручи до уваги те, що ця</i>

	<i>aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights <u>therein</u> declared (ECHR, URL).</i>	<i>Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і дотримання проголошених у <u>ній</u> прав (ЄКПЛ, URL).</i>
18.	<i>Any High Contracting Party may at the time of signature or ratification or at any time thereafter communicate to the Secretary General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of the present Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named <u>therein</u> (ECHR, URL).</i>	<i>Будь-яка Висока Договірна Сторона може при підписанні або ратифікації чи будь-коли після цього надіслати Генеральному секретареві Ради Європи заяву, в якій зазначаються межі застосування нею положень цього Протоколу до територій, що зазначені в <u>цій заяві</u> і за міжнародні відносини яких вона несе відповідальність (ЄКПЛ, URL).</i>
19.	<i>Considering that the extension of the Court's competence to give advisory opinions will further enhance the interaction between the Court and national authorities and <u>thereby</u> reinforce implementation of the Convention, in accordance with the principle of <u>subsidiarity</u> (ECHR, URL).</i>	<i>Зважаючи на розширення компетенції Суду щодо надання консультативних висновків, що додатково сприятиме посиленню взаємодії між Судом та національними органами влади і <u>таким чином</u> підтримуватиме виконання Конвенції у відповідності з принципом <u>субсидіарності</u> (ЄКПЛ, URL).</i>
20.	<i>Such declarations shall be deposited by the States Parties with the</i>	<i>Такі заяви здаються державами-сторонами на зберігання</i>

	<i>Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies <u>thereof</u> to the other States Parties (CAT, URL).</i>	<i>Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає <u>їх</u> примірники іншим державам-сторонам (КПК, URL).</i>
21.	<i>The Committee may, at its discretion, decide to include any comments made by it in accordance with paragraph 3 of this article, together with the observations <u>thereon</u> received from the State Party concerned, in its annual report made in accordance with article 24 (CAT, URL).</i>	<i>Комітет на свій розсуд може вирішити включити будь-які зауваження, зроблені ним згідно з пунктом 3 цієї статті, разом із зауваженнями <u>до них</u>, одержаними від відповідної держави-сторони, до своєї річної доповіді, що готується згідно зі статтею 24 (КПК, URL).</i>
22.	<i>In witness <u>whereof</u> the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol (ECHR, URL).</i>	<i>На посвідчення <u>чого</u> ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені, підписали цей Протокол (ЄКПЛ, URL).</i>
23.	<i><u>To this end</u>, States Parties shall promote the conclusion of bilateral or multilateral agreements or accession to existing agreements (UNRC, URL).</i>	<i><u>З цією метою</u> держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх або багатосторонніх угод чи приєднуються до діючих угод (КПД, URL).</i>
24.	<i>At any stage of the proceedings, the Court may place itself at the disposal of the parties concerned <u>with a view</u> to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for human rights as defined in the</i>	<i>На будь-якій стадії провадження Суд може надати себе в розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх</i>

	<i>Convention and the Protocols thereto (ECHR, URL).</i>	<i>визначає Конвенція та Протоколи до неї (ЄКПЛ, URL).</i>
25.	<i>States Parties shall take all effective and appropriate measures <u>with a view to</u> abolishing traditional practices prejudicial to the health of children (UNRC, URL).</i>	<i>Держави-учасниці вживають будь-яких ефективних і необхідних заходів з <u>метою</u> скасування традиційної практики, що негативно впливає на здоров'я дітей (КПД, URL).</i>
26.	<i>Extradition shall be <u>subject to</u> the other conditions provided by the law of the requested State (CAT, URL).</i>	<i>Видача здійснюється <u>згідно з</u> іншими умовами, передбаченими законодавством держави, якій адресовано прохання про видачу (КПК, URL).</i>
27.	<i>States Parties which do not make extradition conditional on the existence of <u>a treaty</u> shall recognize such offences as extraditable offences between themselves subject to the conditions provided by the law of the requested State (CAT, URL).</i>	<i>Держави-сторони, що не обумовлюють видачу наявністю <u>договору</u>, розглядають у відносинах між собою такі злочини як злочини, що мають наслідком видачу, згідно з умовами, передбаченими законодавством держави, до якої адресовано прохання про видачу (КПК, URL).</i>
28.	<i>The High Contracting Parties undertake to hold free elections at reasonable intervals by secret ballot, <u>under conditions</u> which will ensure the free expression of the opinion of the people in the choice of the</i>	<i>Високі Договірні Сторони зобов'язуються проводити вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування <u>в умовах</u>, які забезпечуватимуть вільне вираження думки народу у</i>

	<i>legislature (ECHR, URL).</i>	<i>виборі законодавчого органу (ЄКПЛ, URL).</i>
29.	<i>For this purpose, States Parties shall provide, as they consider appropriate, co-operation in any efforts by the United Nations and other competent intergovernmental organizations or nongovernmental organizations co-operating with the United Nations to protect and assist such a child and to trace the parents or other members of the family of any refugee child <u>in order to obtain information necessary for reunification with his or her family</u> (UNRC, URL).</i>	<i>З цією метою Держави-учасниці сприяють у випадках, коли вони вважають це за необхідне, будь-яким зусиллям Організації Об'єднаних Націй та інших компетентних міжурядових або неурядових організацій, що співпрацюють з Організацією Об'єднаних Націй, щодо захисту такої дитини та надання їй допомоги у пошуку батьків чи інших членів сім'ї будь-якої дитини-біженця, <u>з тим щоб одержати інформацію, необхідну для її возз'єднання зі своєю сім'єю</u> (КПД, URL).</i>
30.	<i>Everyone arrested or detained <u>in accordance with the provisions of paragraph 1 (c) of this Article</u> shall be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial (ECHR, URL).</i>	<i>Кожен, кого заарештовано або затримано <u>згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті</u>, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження (ЄКПЛ, URL).</i>

31.	<p><i>There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is <u>in accordance with the law</u> and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others (ECHR, URL).</i></p>	<p><i>Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється <u>згідно із законом</u> і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (ЄКПЛ, URL).</i></p>
32.	<p><i>The Committee shall establish its own rules of procedure, but these rules shall provide, inter alia, that: / (a) Six members shall constitute a <u>quorum</u>; / (b) Decisions of the Committee shall be made by a majority vote of the members present (CAT: URL).</i></p>	<p><i>Комітет встановлює власні правила процедури, але в цих правилах, зокрема, має бути передбачено таке: а) шість членів утворюють <u>кворум</u>; б) рішення Комітету приймаються більшістю голосів присутніх членів (КПК, URL).</i></p>
33.	<p><i>With the approval of the General Assembly, the members of the Committee established <u>under the present Convention</u> shall receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the <u>Assembly</u> may decide (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>Члени Комітету, заснованого <u>відповідно до цієї Конвенції</u>, одержують схвалювану Генеральною Асамблеєю винагороду з коштів Організації Об'єднаних Націй в порядку та на умовах, встановлених <u>Генеральною Асамблеєю</u> (КПД, URL).</i></p>

34.	<i>Decisions of the Committee of Ministers to request an advisory opinion of the Court shall require a majority vote of the representatives <u>entitled to sit on the committee</u> (ECHR, URL).</i>	<i>Рішення Комітету Міністрів про подання запиту щодо консультативного висновку Суду ухвалюються більшістю голосів представників, які <u>мають право засідати в Комітеті</u> (ЄКПЛ, URL).</i>
35.	<i>If the advisory opinion does not represent, in whole or in part, the unanimous opinion of the judges, any judge shall be <u>entitled to deliver a separate opinion</u> (ECHR, URL).</i>	<i>Якщо консультативний висновок повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя <u>має право викласти окрему думку</u> (ЄКПЛ, URL).</i>
36.	<i>In the event of the death of the victim as a result of an act of torture, his dependants shall be <u>entitled to compensation</u> (CAT, URL).</i>	<i>У разі смерті жертви внаслідок катування <u>право на компенсацію</u> надається її утриманцям (КПК, URL).</i>
37.	<i>In the determination of his civil <u>rights and obligations</u> or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law (ECHR, URL).</i>	<i>Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його <u>прав та обов'язків</u> цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення (ЄКПЛ, URL).</i>
38.	<i>Each State Party shall ensure in its</i>	<i>Кожна держава-сторона</i>

	<i>legal system that the victim of an act of torture obtains redress and has an enforceable right to <u>fair and adequate</u> compensation, including the means for as full rehabilitation as possible (CAT, URL).</i>	<i>забезпечує у своїй правовій системі одержання відшкодування жертвою катувань й підкріплене правовою санкцією право на <u>справедливу й адекватну</u> компенсацію, включаючи заходи для якомога повнішої реабілітації (КПК, URL).</i>
39.	<i>For the purpose of determining whether there are such grounds, the competent authorities shall take into account all relevant considerations including, where applicable, the existence in the State concerned of a consistent pattern of <u>gross, flagrant or mass</u> violations of human rights (CAT, URL).</i>	<i>Для визначення наявності таких підстав компетентні власті беруть до уваги всі обставини, що стосуються справи, включаючи, у відповідних випадках, існування в даній державі постійної практики <u>брутальних і масових</u> порушень прав людини (КПК, URL).</i>
40.	<i><u>Considering the obligation of States under the Charter, in particular Article 55, to promote universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms</u> (CAT: URL).</i>	<i><u>Беручи до уваги</u> зобов'язання держав згідно зі Статутом, зокрема статтею 55, сприяти загальній повазі та дотриманню прав людини й основних свобод (КПК, URL).</i>
41.	<i><u>Bearing in mind</u> that the peoples of the United Nations have, in the Charter, reaffirmed their faith in fundamental human rights and in the dignity and worth of the human person, and have determined to</i>	<i><u>Беручи до уваги</u>, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному</i>

	<i>promote social progress and better standards of life in larger freedom (UNRC, URL).</i>	<i>прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі (КПД, URL).</i>
42.	<i><u>Convinced</u> that the family, as the fundamental group of society and the natural environment for the growth and well-being of all its members and particularly children, should be afforded the necessary protection and assistance so that it can fully assume its responsibilities within the community (UNRC, URL).</i>	<i><u>Впевнені</u> в тому, що сім'ї як основному осередку суспільства і природному середовищу для зростання і благополуччя всіх її членів і особливо дітей мають бути надані необхідні захист і сприяння, з тим щоб вона могла повністю покласти на себе зобов'язання в рамках суспільства (КПД, URL).</i>
43.	<i><u>Desiring</u> to make more effective the struggle against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment throughout the world (CAT, URL).</i>	<i><u>Бажаючи</u> підвищити ефективність боротьби проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (КПК, URL).</i>
44.	<i><u>Being resolved</u>, as the governments of European countries which are like-minded and have a common heritage of political traditions, ideals, freedom and the rule of law, to take the first steps for the collective enforcement of certain of the rights stated in the <u>Universal Declaration</u> (ECHR, URL).</i>	<i><u>Сповнені рішучості</u>, як уряди європейських держав, що є одностайними і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у <u>Загальній</u></i>

		<u>декларації</u> (ЄКПЛ, URL).
45.	<i>b) <u>in order to effect a lawful arrest or to prevent the escape of a person lawfully detained</u> (ECHR, URL).</i>	<i>b) <u>для</u> здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою (ЄКПЛ, URL).</i>
46.	<i><u>In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration</u> (UNRC, URL).</i>	<i><u>В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини</u> (КПД, URL).</i>
47.	<i><u>After examining the findings of its member or members submitted in accordance with paragraph 2 of this article, the Commission shall transmit these findings to the State Party concerned together with any comments or suggestions which seem appropriate in view of the situation</u> (CAT, URL).</i>	<i><u>Після розгляду результатів проведеного членом або членами розслідування, поданих відповідно до пункту 2 цієї статті, Комітет надсилає відповідній державі-стороні ці результати разом з будь-якими зауваженнями чи пропозиціями, які здаються доцільними в даній ситуації</u> (КПК, URL).</i>
48.	<i><u>States Parties shall ensure that the institutions, services and facilities responsible for the care or protection</u></i>	<i>Держави-учасниці забезпечують, щоб <u>установи, служби і органи, відповідальні за піклування про</u></i>

	<p><i>of children shall conform with the standards established by <u>competent</u> authorities, particularly in the areas of safety, health, in the number and suitability of their staff, as well as <u>competent</u> supervision (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим <u>компетентними</u> органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також <u>компетентного</u> нагляду (КПД, URL).</i></p>
49.	<p><i>States Parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom, legal guardians or other persons legally responsible for the <u>child</u>, to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the <u>child</u>, appropriate direction and guidance in the exercise by the <u>child</u> of the rights recognized in the present Convention (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>Держави-учасниці поважають відповідальність, права і обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за <u>дитину</u>, належним чином управляти і керувати <u>дитиною</u> щодо здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями <u>дитини</u>, що розвиваються (КПД, URL).</i></p>
50.	<p><i>The judges <u>shall</u> be of high moral character and must either possess the qualifications required for appointment to high judicial office or be jurisconsults of recognised competence (ECHR, URL).</i></p>	<p><i>Судді <u>повинні</u> мати високі моральні якості, а також мати кваліфікацію, необхідну для призначення на високу суддівську посаду, чи бути юристами з визнаним рівнем компетентності</i></p>

		(ЄКПЛ, URL).
51.	<i>No State Party <u>shall</u> expel, return ("refouler") or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture (CAT: URL).</i>	<i>Жодна держава-сторона <u>не повинна</u> висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрозувати застосування катувань (КПК, URL).</i>
52.	<i>During their term of office the judges <u>shall not</u> engage in any activity which is incompatible with their independence, impartiality or with the demands of a full-time office (ECHR, URL).</i>	<i>Упродовж строку своїх повноважень судді <u>не можуть</u> займатися жодною діяльністю, що є несумісною з їхньою незалежністю, безсторонністю або з вимогами щодо виконання посадових обов'язків на постійній основі (ЄКПЛ, URL).</i>
53.	<i>This right <u>shall</u> include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers (ECHR, URL).</i>	<i>Це право <u>включає</u> свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів (ЄКПЛ, URL).</i>
54.	<i>In all cases before a Chamber or the Grand Chamber, a High Contracting Party one of whose nationals is an applicant <u>shall have the right</u> to submit written comments and to take part in hearings (ECHR, URL).</i>	<i>У всіх справах, які розглядає Палата або Велика Палата, Висока Договірна Сторона, громадянин якої є заявником, <u>має право</u> подавати свої письмові зауваження і брати участь у</i>

		слуханнях (ЄКПЛ, URL).
55.	<i>No restrictions <u>shall</u> be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others (ECHR, URL).</i>	<i>Здійснення цих прав <u>не підлягає</u> жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (ЄКПЛ, URL).</i>
56.	<i>If the matter is not adjusted to the satisfaction of both States Parties concerned within six months after the receipt by the receiving State of the initial communication, either State <u>shall have the right</u> to refer the matter to the Committee, by notice given to the Committee and to the other State (CAT: URL).</i>	<i>Якщо питання не розв'язане задовільно для обох відповідних держав-сторін протягом шести місяців після одержання державою-адресатом первісного повідомлення, будь-яка з цих держав <u>має право</u> передати це питання в Комітет, сповістивши про це Комітет та іншу державу (КПК, URL).</i>
57.	<i>States Parties shall ensure that a child <u>shall not</u> be separated from his or her parents against their will, except when competent authorities subject to judicial review determine, in accordance with applicable law and procedures, that such separation</i>	<i>Держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного</i>

	<i>is necessary for the best interests of the child (UNRC, URL).</i>	закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини (КПД, URL).
58.	<i>In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party <u>may</u> take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under <u>international law</u> (ECHR, URL).</i>	Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона <u>може</u> вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з <u>міжнародним правом</u> (ЄКПЛ, URL).
59.	<i>The custody and other legal measures shall be as provided in the law of that State but <u>may</u> be continued only for such time as is necessary to enable any criminal or extradition proceedings to be instituted (CAT: URL).</i>	Взяття під варту та інші подібні заходи здійснюються згідно із законодавством даної держави, але <u>можуть</u> тривати тільки протягом часу, необхідного для того, щоб провести кримінально-процесуальні дії у справі видачі (КПК, URL).
60.	<i>The Committee <u>may</u> request from States Parties further information relevant to the implementation of the Convention (UNRC, URL).</i>	Комітет може запитувати у Держав-учасниць додаткову інформацію, що стосується здійснення цієї Конвенції (КПД, URL).

61.	<p><i>Such protective measures <u>should</u>, as appropriate, include effective procedures for the establishment of social programmes to provide necessary support for the child and for those who have the care of the child, as well as for other forms of prevention and for identification, reporting, referral, investigation, treatment and follow-up of instances of child maltreatment described heretofore, and, as appropriate, for judicial involvement (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури (КПД, URL).</i></p>
62.	<p><i>The benefits <u>should</u>, where appropriate, be granted, taking into account the resources and the circumstances of the child and persons having responsibility for the maintenance of the child, as well as any other consideration relevant to an application for benefits made by or on behalf of the child (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>Ці блага в міру необхідності надаються з урахуванням наявних ресурсів і можливостей дитини та осіб, які несуть відповідальність за утримання дитини, а також будь-яких міркувань, пов'язаних з одержанням благ дитиною чи від її імені (КПД, URL).</i></p>
63.	<p><i>States Parties <u>undertake</u> to respect and to ensure respect for rules of</i></p>	<p><i>Держави-учасниці <u>зобов'язані</u> поважати норми <u>міжнародного</u></i></p>

	<i>international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child (UNRC, URL).</i>	<i>гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання (КПД, URL).</i>
64.	<i>States Parties undertake to make the principles and provisions of the Convention widely known, by appropriate and active means, to adults and children alike (UNRC, URL).</i>	<i>Держави-учасниці зобов'язані, використовуючи належні та дійові засоби, широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей (КПД, URL).</i>
65.	<i>Everyone who is arrested shall be informed promptly, in a language which he understands, of the reasons for his arrest and of any charge against him (ECHR, URL).</i>	<i>Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього (ЄКПЛ, URL).</i>
66.	<i>States Parties undertake to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being, taking into account the rights and duties of his or her parents, legal guardians, or other individuals legally responsible for him or her, and, to this end, shall take all appropriate legislative and administrative measures (UNRC, URL).</i>	<i>Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів (КПД, URL).</i>

67.	<i>States Parties <u>undertake</u> to include such offences as extraditable offences in every extradition treaty to be concluded between them (CAT, URL).</i>	<i>Держави-сторони <u>зобов'язуються</u> включати такі злочини як злочини, що мають наслідком видачу, в будь-який договір про видачу, що укладається між ними (КПК, URL).</i>
68.	<i>Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention <u>shall be entitled</u> to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful (ECHR, URL).</i>	<i>Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, <u>має право</u> ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним (ЄКПЛ, URL).</i>
69.	<i>The child <u>shall be registered</u> immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and, as far as possible, the right to know and be cared for by his or her parents (UNRC, URL).</i>	<i>Дитина має <u>бути зареєстрована</u> зразу ж після народження і з моменту народження має право на ім'я і набуття громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування (КПД, URL).</i>
70.	<i>The offences referred to in article 4 <u>shall be deemed</u> to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between States Parties (CAT, URL).</i>	<i>Злочини, зазначені в статті 4, <u>вважаються</u> такими, що <u>підлягають</u> включенню як злочини, що мають наслідком видачу, в будь-який договір про видачу, що існує між державами-сторонами (КПК, URL).</i>
71.	<i>Each State Party shall ensure that</i>	<i>Кожна держава-сторона</i>

	<i>any statement which is established to have been made as a result of torture shall not be invoked as evidence in any proceedings, except against a person accused of torture as evidence that the statement was made (CAT, URL).</i>	<i>забезпечує невикористання будь-якої заяви, що, як встановлено, була зроблена під час катування, як доказу в ході будь-якого судового розгляду, за винятком випадків, коли вона використовується проти особи, звинуваченої у здійсненні катувань, як доказ того, що таку заяву було зроблено (КПК, URL).</i>
72.	<i>Steps shall be taken to ensure that the complainant and witnesses are protected against all ill-treatment or intimidation as a consequence of his complaint or any evidence given (CAT, URL).</i>	<i>Вживаються заходи для забезпечення захисту позивача і свідків від будь-яких форм поганого поводження чи залякування у зв'язку із скаргою чи будь-якими свідченнями (КПК, URL).</i>
73.	<i>When a case is referred to the Grand Chamber under Article 43, no judge from the Chamber which rendered the judgment shall sit in the Grand Chamber, with the exception of the President of the Chamber and the judge who sat in respect of the High Contracting Party concerned (ECHR, URL).</i>	<i>Якщо справа передається до Великої Палати згідно зі статтею 43, у Великій Палаті не може засідати жодний суддя з Палати, яка прийняла рішення у справі, за винятком голови Палати і судді, який засідав від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі (ЄКПЛ, URL).</i>
74.	<i>The Convention may be denounced in accordance with the provisions of the preceding paragraphs in respect of</i>	<i>Відповідно до положень попередніх пунктів, Конвенція може бути денонсована стосовно</i>

	<i>any territory to which it has been declared to extend under the terms of Article 56 (ECHR, URL).</i>	<i>будь-якої території, на яку поширювалася її дія згідно із заявою, зробленою на підставі статті 56 (ЄКПЛ, URL).</i>
75.	<i>f) the lawful arrest or detention of a person to prevent his effecting an unauthorised entry into the country or of a person against whom action is <u>being taken</u> with a view to <u>deportation</u> or <u>extradition</u> (ECHR, URL).</i>	<i>f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої <u>провадиться</u> процедура <u>депортації</u> або <u>екстрадиції</u> (ЄКПЛ, URL).</i>
76.	<i><u>For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier</u> (UNRC, URL).</i>	<i><u>Для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше</u> (КПД, URL).</i>
77.	<i>A child whose parents reside in different States <u>shall have the right to maintain on a regular basis, save in exceptional circumstances personal relations and direct contacts with both parents</u> (UNRC, URL).</i>	<i>Дитина, батьки якої проживають у різних державах, <u>має право підтримувати на регулярній основі, за виключенням особливих обставин, особисті відносини і прямі контакти з обома батьками</u> (КПД, URL).</i>
78.	<i><u>If a member of the Committee dies or resigns or for any other cause can no longer perform his Committee duties, the State Party which nominated him shall appoint another expert from</u></i>	<i><u>У разі смерті або відставки члена Комітету чи неможливості виконання ним з якихось інших причин своїх функцій у Комітеті держава-сторона,</u> <u>що</u></i>

	<i>among its nationals to serve for the remainder of his term, subject to the approval of the majority of the States Parties (CAT, URL).</i>	<i>запропонувала його кандидатуру, призначає на строк, що залишився, іншого експерта з числа своїх громадян за згодою більшості держав-сторін (КПК, URL).</i>
79.	<i>States Parties shall take all appropriate measures, including <u>legislative, administrative, social and educational</u> measures, to protect children from the illicit use of narcotic drugs and psychotropic substances as defined in the relevant international treaties, and to prevent the use of children in the illicit production and trafficking of such substances (UNRC, URL).</i>	<i>Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, включаючи <u>законодавчі, адміністративні та соціальні</u>, а також заходи в <u>галузі освіти</u>, з тим щоб захистити дітей від незаконного зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами, як вони визначені у відповідних міжнародних договорах, та не допускати залучення дітей до протизаконного виробництва таких речовин і торгівлі ними (КПД, URL).</i>
80.	<i>Following the date at which the denunciation of a State Party becomes effective, the Committee <u>shall not commence</u> consideration of any new matter regarding that State (CAT, URL).</i>	<i>Після дати набуття денонсацією чинності для будь-якої держави-сторони Комітет <u>не розпочинає</u> розгляд нових питань, що стосуються даної держави (КПК, URL).</i>
81.	<i>Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights: (a) <u>to be informed</u></i>	<i>Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права: а)</i>

	<p><i>promptly...; (b) to have adequate time and facilities for the preparation of his defence; (c) to defend himself in person or through legal assistance of his own ...; (d) to examine or have examined witnesses against him ...; (e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court (ECHR, URL).</i></p>	<p><i>бути негайно і детально поінформованим ...; b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту; c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд...; d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали...; e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача (ЄКПЛ, URL).</i></p>
82.	<p><i>If there is none or if that judge is unable to sit, a person chosen by the President of the Court from a list submitted in advance by that Party shall sit in the capacity of judge (ECHR, URL).</i></p>	<p><i>У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідає як суддя (ЄКПЛ, URL).</i></p>
83.	<p><i>The approval shall be considered given unless half or more of the States Parties respond negatively within six weeks after having been informed by the Secretary-General of the <u>United Nations</u> of the proposed appointment (CAT, URL).</i></p>	<p><i>Кандидатура вважається схваленою, якщо половина чи більше держав-сторін не відповіли негативно протягом шести місяців після одержання інформації від Генерального секретаря <u>ООН</u> про запропоноване призначення (КПК, URL).</i></p>

84.	<i>If a State Party which makes <u>extradition</u> conditional on the existence of a treaty receives a request for <u>extradition</u> from another State Party with which it has no <u>extradition</u> treaty, it may consider this Convention as the legal basis for <u>extradition</u> in respect of such offences (CAT, URL).</i>	<i>Якщо держава-сторона, яка обумовлює <u>видачу</u> наявністю договору, отримає прохання про <u>видачу</u> від іншої держави-сторони, з якою вона не має договору про <u>видачу</u>, вона може розглядати цю Конвенцію щодо таких злочинів як правову підставу для <u>видачі</u> (КПК, URL).</i>
85.	<i>The <u>Committee</u> shall consist of ten experts of high moral standing and recognized competence in the field covered by this Convention (UNRC, URL).</i>	<i><u>Комітет</u> складається з десяти експертів, що відзначаються високими моральними якостями та визнаною компетентністю в галузі, охопюваній цією Конвенцією (КПК, URL).</i>
86.	<i>The members of the <u>Committee</u> shall <u>be elected</u> by States Parties from among their nationals and shall serve in their personal capacity, consideration being given to equitable geographical distribution, as well as to the principal legal systems (UNRC, URL).</i>	<i>Членів <u>Комітету</u> <u>обирають</u> Держави-учасниці з числа своїх громадян, вони виступають в особистій якості, при цьому приділяється увага справедливому географічному розподілу, а також головним правовим системам (КПД, URL).</i>
87.	<i>The Court shall <u>examine</u> the case together with the representatives of the parties and, if need be, undertake an investigation, for the effective conduct of which the High Contracting Parties concerned shall</i>	<i>Суд <u>розглядає</u> справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони</i>

	<i>furnish all necessary facilities (ECHR, URL).</i>	<i>створюють усі необхідні умови (ЄКПЛ, URL).</i>
88.	<i>States Parties agree that the education of the child shall be directed to: (a) <u>The development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to their fullest potential</u>; (b) <u>The development of respect for human rights and fundamental freedoms, and for the principles enshrined in the Charter of the United Nations</u>; (c) <u>The development of respect for the child's parents, his or her own cultural identity, language and values, for the national values of the country in which the child is living</u> (UNRC, URL).</i>	<i>Держави-учасниці погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на: а) <u>розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі</u>; б) <u>виховання поваги до прав людини та основних свобод, а також принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй</u>; с) <u>виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей країни, в якій дитина проживає, країни її походження та до цивілізації, відмінних від її власної</u> (КПД, URL).</i>
89.	<i><u>The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under this Convention</u> (CAT, URL).</i>	<i><u>Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй надає необхідні персонал і матеріальні засоби для ефективного здійснення Комітетом своїх функцій відповідно до цієї Конвенції</u> (КПД, URL).</i>
90.	<i>Where such separation results from any action initiated by a State Party, such as the detention, imprisonment,</i>	<i>У тих випадках, коли таке розлучення впливає з якого-небудь рішення, прийнятого Державою-</i>

	<p><i>exile, deportation or death (including death arising from any cause while the person is in the custody of the State) of one or both parents or of the child, that State Party shall, upon request, provide the parents, the child or, if appropriate, another member of the family with the essential information concerning the whereabouts of the absent member(s) of the family unless the provision of the information would be detrimental to the well-being of the child (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>учасницею, наприклад, при арешті, тюремному ув'язненні, висилці, депортації чи смерті (включаючи смерть, що настала через будь-яку причину під час перебування даної особи у віданні держави) одного чи обох батьків або дитини, така Держава-учасниця надає батькам, дитині чи, якщо це необхідно, іншому члену сім'ї на їх прохання необхідну інформацію щодо місцеперебування відсутнього члена (членів) сім'ї, якщо надання цієї інформації не завдає шкоди добробуту дитини (КПД, URL).</i></p>
91.	<p><i>The specialized agencies, the United Nations Children's Fund, and other United Nations organs shall be entitled to be represented at the consideration of the implementation of such provisions of the present Convention as fall within the scope of their mandate (UNRC, URL).</i></p>	<p><i>Спеціалізовані установи, Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй та інші органи Організації Об'єднаних Націй мають право бути представленими при розгляді питань про здійснення таких положень цієї Конвенції, які входять до сфери їх повноважень (КПД, URL).</i></p>
92.	<p><i>The Committee may invite the specialized agencies, the United Nations Children's Fund and other competent bodies as it may consider</i></p>	<p><i>Комітет може запропонувати спеціалізованим установам, Дитячому фонду Організації Об'єднаних Націй та іншим</i></p>

	<i>appropriate to provide <u>expert advice</u> on the implementation of the Convention in areas <u>falling within the scope of their respective mandates</u> (UNRC, URL).</i>	<i>компетентним органам, якщо він вважає це за доцільне, подавати висновки <u>експертів</u> щодо здійснення Конвенції у тих галузях, які <u>входять до сфери їх відповідних повноважень</u> (КПД, URL).</i>
93.	<i>The Committee shall transmit, <u>as it may consider appropriate</u>, to the specialized agencies, the United Nations Children's Fund and other competent bodies, any reports from States Parties that contain a request, or indicate a need, for technical advice or assistance, along with the Committee's observations and suggestions, if any, on these requests or indications (UNRC, URL).</i>	<i>Комітет направляє, <u>якщо він вважає за доцільне</u>, до спеціалізованих установ, Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй та інших компетентних органів будь-які доповіді Держав-учасниць, в яких вміщені прохання про технічну консультацію чи допомогу або йдеться про потреби в цьому, зазначені зауваження та пропозиції Комітету, якщо такі є, щодо таких прохань чи зауважень (КПД, URL).</i>
94.	<i>The Committee may recommend to the General Assembly to request the Secretary-General to undertake on its behalf studies on <u>specific issues relating to the rights of the child</u> (UNRC, URL).</i>	<i>Комітет може рекомендувати Генеральній Асамблеї запропонувати Генеральному секретарю провести від її імені дослідження з питань, що стосуються <u>прав дитини</u> (КПД, URL).</i>
95.	<i>The Committee may make</i>	<i>Комітет може вносити</i>

	<i>suggestions and general recommendations based on information received pursuant to articles 44 and 45 of the present Convention (UNRC, URL).</i>	<i>пропозиції і рекомендації загального характеру, засновані на інформації, одержаній відповідно до статей 44 і 45 цієї Конвенції (КПД, URL).</i>
96.	<i>Such suggestions and general recommendations shall be transmitted to any State Party concerned and reported to the General Assembly, together with comments, if any, from States Parties (UNRC, URL).</i>	<i>Такі пропозиції і рекомендації загального характеру направляються будь-якій зацікавленій Державі-учасниці і повідомляються Генеральній Асамблеї поряд із зауваженнями Держав-учасниць, якщо такі є (КПД, URL).</i>
97.	<i>The present Convention is subject to ratification (UNRC, URL).</i>	<i>Ця Конвенція підлягає ратифікації (КПД, URL).</i>
98.	<i>Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations (UNRC, URL).</i>	<i>Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй (КПД, URL).</i>
99.	<i>The present Convention shall enter into force on the thirtieth day following the date of deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession (UNRC, URL).</i>	<i>Ця Конвенція набуває чинності на тридцятий день після дати здачі на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй двадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання (КПД, URL).</i>
100.	<i>For each State ratifying or acceding to the Convention after the deposit of the twentieth instrument of</i>	<i>Для кожної держави, яка ратифікує цю Конвенцію або приєднується до неї після здачі на</i>

	<p><i>ratification or accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the deposit by such State of its instrument of ratification or accession</i> (UNRC, URL).</p>	<p>зберігання двадцятій ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, ця Конвенція набирає чинності на тридцятий день після здачі такою державою на зберігання її ратифікаційної грамоти або документа про приєднання (КПД, URL).</p>
--	---	--

SUMMARY

The relevance of the research topic is determined by the insufficient study of lexical, grammatical and stylistic features of the texts in international affairs in modern Linguistics and the identification of features of their translation into Ukrainian. The language of international documents is characterized by the use of the specific terms and expressions, as well as those grammatical and syntactic patterns that can cause certain difficulties for the translator. Therefore, due to the increasing pace of translation and the difficulties that translators face, the problem of translating English international texts is of urgent interest. That is why it is extremely important to study the lexical, grammatical and stylistic features of the source text because it is impossible to achieve an accurate and good translation without it.

The aim of the paper is to analyze the lexical, grammatical and stylistic features of English texts of international relations and the peculiarities of their translation into Ukrainian. The importance of this study is caused by the need to systematize knowledge and solve theoretical and practical problems of the texts of the international treaties in the legal discourse.

In accordance with the aim, there are the following **objectives**:

- 1) to determine the linguistic characteristics of the texts of international relations;
- 2) to present translation strategies of rendering the lexical, grammatical and stylistic features of texts of international law;
- 3) to study the legal discourse and its features;
- 4) to investigate the lexical features of English international conventions;
- 5) to analyze the grammatical features of English international conventions;
- 6) to highlight the stylistic features of English conventions on syntactic level;
- 7) to establish lexical, lexical and semantic, grammatical, and lexical and grammatical means of rendering the features of English conventions in translation.

The object of the research is the texts of EU conventions as examples of texts on international relations.

The subject of research is the lexical, grammatical and stylistic features of the texts of international relations and ways of their rendering into the Ukrainian language.

The fulfillment of the objectives was carried out with the help of such **methods** as methods of deduction and induction during the theoretical part of the research; lexical, stylistic, pragmatic, contextual analysis as a means of linguistic research of the texts of international relations; comparative, transformational and translation analysis as methods of studying the means of rendering lexical, grammatical and stylistic features of the texts on international relations in translation.

The scientific novelty of the research is in the study and comprehensive analysis of lexical, grammatical and stylistic features of English international documents. The paper also considers the translation transformations used for rendering the texts of conventions into the Ukrainian language which is also a novelty for modern translation science.

The practical value of the current research is that its materials can be used in lectures, in compiling textbooks, as well as at classes on Translation Studies, Theory and Practice of Translation, Comparative Stylistics of English and Ukrainian. Also, this work may be interesting for special courses on Business English for students majoring in Linguistics, Business and Economics.

Structure of master's qualification paper. The master's qualification paper consists of an Introduction, three Chapters with conclusions to each of them, Conclusions to the whole paper, Bibliography, List of Reference Sources, List of Data Sources, Annex and Summary.

The Introduction substantiates the choice of research topic, its relevance, indicates the aim and main objectives, scientific novelty of this research, identifies the material and methods of research and indicates the structure of the paper.

Chapter 1 highlights the theoretical provisions that are important for the fulfillment objectives tasks and the achievement of the aim, studies the linguistic features of the texts of international relations, the problems occurring in translation of legal texts into English, their classification.

The theoretical analysis reveals that the texts of international relations are characterized by special linguistic parameters, the main of which is the use of specific terminology. Accordingly, terminology is one of the main problems that a translator of legal texts may face, and incorrect translation or interpretation can lead to serious consequences, such as non-compliance with treaty terms, breach of international law, and sometimes even war. Legal terms are precise, unambiguous, stylistically neutral, nominative, concise and systematic, and this is how they should remain in translation.

When rendering the texts of international relations, various translation strategies are used, which can be reduced to three main groups of translation decisions: 1) lexical, which include replacement, addition, substantiation and generalization; 2) grammatical, which include transpositions, omissions and additions, rearrangements and grammatical replacements; 3) stylistic, which include synonymous substitutions, descriptive translation and compensation. Since the translation of legal texts may cause problems due to the linguistic nature of legal vocabulary and differences in legal systems of the states, and hence the lack of units denoting the concepts of one terminology in another language, as well as specific characteristics of grammar and syntax of such texts, their rendering requires the use of interlingual transformations – translation transformations.

The texts of international relations are a component of legal discourse which includes all types and genres of professional communication – legal documents (texts of laws, court rulings, written testimonies of witnesses, etc.), public speeches, introductory and concluding speeches, lectures, research papers on jurisprudence, etc.). The main functions of legal discourse are coding, informative, presentation, cumulative, interpretive, regulatory, strategic and performative.

Chapter 2 identifies the lexical, grammatical and syntactic stylistic features of English texts of international relations based on the material of conventions.

The analysis of lexical, grammatical and stylistic features of the texts of international relations shows that the language of international legal documents is characterized by stereotypes and clichés, and therefore, the clichés of international conventions are expressed by syntactic constructions, terms and phrases. In

particular, a significant amount of vocabulary is toponyms and ergonomics which are represented by the names of international agreements, institutions, organizations, representative bodies. Professional vocabulary contains a large amount of words of foreign origin, namely French and Latin, archaisms, triplets, doublets and complex adverbs. The preamble often uses adjective constructions, which include: 1) words that indicate the need to sign a contract; 2) words denoting a connection with other international documents or references to norms of international law; 3) words denoting the desire to achieve some goal.

At the grammatical level, one of the features of the texts of international relations is the imperativity which is expressed through modal verbs: *shall*, *should*, *may* which are used to convey obligation, order, coercion, guarantee the right and convey a description of circumstances, prohibitions, opportunities or as a guarantor of rights for the organization or one of the parties. The analysis also revealed the verb *undertake* which had a pragmatic load and acts as a measure of commitment.

At the syntactic level, the language of international documents is characterized by the use of not large number of syntactic stylistic devices. These devices include parallelism, lexical repetition, anaphora, enumeration and interjections, which grant a clerical and bureaucratic tone to international documents. The style of such documents determines certain grammatical features which include expressiveness of the sentence associated with the location of the subjunctive part, a sentence with several subjunctive parts, conditionals and passives, as well as the use of the third person.

In **Chapter 3**, the attention is focused on ways of rendering the lexical, grammatical and stylistic features of English texts of international relations when translating them from English into Ukrainian.

The translation analysis reveals that the lexical, grammatical and stylistic features of international relations texts in the texts of conventions are rendered in about half of the cases using grammatical translation transformations (42.42%), which are used in order to overcome differences between English and Ukrainian grammatical systems. Lexical and semantic translation transformations (25%) are

used for explaining the meaning of the lexical units of the source text in the translation, while lexical transformations (18.18%) are focused more on the form than on the meaning of such a unit. Both the lexical and grammatical aspects of international relations texts are influenced by the lexical and grammatical translation transformations (14.39%) which are applied for conveying the most essential components of the meaning of a phrase in cases where the translator is unable to reproduce them using the symmetrical means of the target language.

In terms of individual transformations, lexical, grammatical and stylistic features of the texts of international relations in the texts of conventions are most often rendered using: 1) grammatical replacements (18.18%) and transpositions (10.61%) applied in order to overcome grammatical differences between the source language and the target language, caused by differences in the use of word forms and syntactic constructions; in this case, grammatical replacements often necessitate the use of transposition, i.e., these transformations are interdependent; 2) differentiation (10.61%) which provides some clarification of the meaning of the source language unit in translation; 3) loan translation (9.09%) as a word-for-word reproduction of lexical units which consist of several components, as a significant number of units of legal vocabulary are multi-component ones; 4) total rearrangement (8.33%), which is used for rendering clichés and set expressions which characterize the standardized language of law.

The **Conclusions** summarize the results of the research and outline prospects for further study. The analysis reveals broad prospects for further research, in particular, the creation of a typology of legal texts indicating their common and distinctive features, as well as further study of linguistic and stylistic parameters of the texts of international relations on the basis of various texts and different languages.

The Annex provides 100 examples of sentences with the studied phenomenon in the source language and their translations.